

ZEEUWSE MOLENVISIE 2024

DE WIND IN DE ZEILEN

COLOFON

Opdrachtgever: Vereniging De Zeeuwse Molen
(in samenwerking met Gilde van Molenaars,
afdeling Zeeland)

Titel: Zeeuwse Molenvisie 2024
Onderschrift: 'De wind in de zeilen'
Status: Definitief
Datum: 5 april 2024
Door: Jan van de Voorde,
Van de Voorde Monumentenadvies

m.m.v.: Jasper Boonman
Jasper Corbijn
Michel Dellebeke
Corneel Droogers
Jeroen van Dijke
Marijke Vanhommerig
Maurice de Kok
Lennart van der Torren

Vormgeving en drukwerk:
Drukkerij van Keulen-Serooskerke

Fotografie: Erfgoed Zeeland
Jeroen van Dijke

© 2024 Van de Voorde Monumentenadvies

Toelichting bij foto's voor- en achterpagina:

Voorpagina:
De Stavenisser molen heeft 'de wind in de zeilen'

Achterpagina:
Molen Vogelzicht Kuitaart: molen, erf en biotoop
in gewenste situatie

INHOUDSOPGAVE

Voorwoord van de voorzitter	3
Inleiding	4
Aanpak	5
Feiten en cijfers	5-6
Organisaties en overlegstructuur	6
Thema's	6-10
Missie en visie	10
Conclusies en aanbevelingen	11-16
Actieplan	16-18

Bijlagen:

1. Overzicht windmolens Zeeland
2. Overzicht getijdenmolens en molenrompen
3. Provinciaal Blad
4. Brief bestedingsplan erfgoed
5. Taakomschrijving molenconsulent

Bij het samenstellen van dit rapport is door de opsteller de grootst mogelijke zorgvuldigheid betracht. Voor onvolledigheden met betrekking tot de inhoud kan Van de Voorde Monumentenadvies niet verantwoordelijk worden gesteld. Het intellectueel eigendomsrecht berust bij Van de Voorde Monumentenadvies en de Vereniging De Zeeuwse Molen.

VAN DE VOORDE
MONUMENTENADVIES

1. Voorwoord van de voorzitter

Steeds weer was er de roep om een molenvisie op te stellen. En nu is het een feit! Er werd al een hele tijd naar uitgezien. En wat is het een mooi document geworden. Zoals u weet zijn molens levende monumenten en dat moet vooral zo blijven. Stilstand is achteruitgang. Dankzij dit gedegen stuk werk hebben we een visie die er toe doet. Al lezend kwam ik al snel tot de volgende conclusie: "Dat instanties deze visie niet in een lade kunnen laten verdwijnen". Mooi dat er letterlijk staat dat het instandhouden van molens door zowel de rijksoverheid, de provincies als gemeenten nagenoeg altijd belangrijk wordt gevonden. Het nodigt uit om verder aan de slag te gaan met deze prachtige levende monumenten. Op naar het uitvoeringsplan. En ja daar hoort dan uiteraard ook een prijskaartje aan te hangen. Laten we het breed uitdragen dat juist molens vooral monumenten van geschiedenis en techniek zijn.

Als bestuur van De Zeeuwse Molen zijn we enorm blij met de stap die we gezet hebben om de opdracht te verlenen om een molenvisie op te stellen. Het motto is nog steeds: "Zolang de winden waaien zullen de Zeeuwse molens draaien"

Dank aan allen die hun input geleverd hebben. Er ligt nu een volwaardige molenvisie voor de Zeeuwse molens. Een bijzonder woord van dank aan Jan van de Voorde, de samensteller van het rapport. Onder zijn leiding én na gedegen onderzoek is het een complete visie geworden. Daaruit blijkt ook zijn passie voor molens voortbordurend op zijn vroegere werkzaamheden.

Ik ben ervan overtuigd dat deze visie zal bijdragen aan het instandhouden van de Zeeuwse molens.

Jaap Melse
*Voorzitter vereniging
De Zeeuwse Molen*

2. Inleiding

Eeuwenlang vervullen molens een belangrijke rol in de Nederlandse geschiedenis. Niet alleen in economische zin, maar ook als gezichtsbepalend element in het landschap. Molens zorgen voor droge voeten door het weg-pompen van water, voor het voedsel door het malen van graan, voor het zagen van hout en het persen van olie. Hoewel de molen niet in Nederland is uitgevonden zijn het juist de molens die voor veel buitenlanders synoniem staan voor het Nederlandse landschap. Door de industriële revolutie in de vorige eeuw hebben molens hun oorspronkelijke functie grotendeels verloren, waardoor veel molens in hun voortbestaan worden bedreigd.

In het monumentenregister staan in totaal ruim 63.000 beschermde rijksmonumenten geregistreerd, waarvan ongeveer 2% molens betreffen (ruim 1200).

Het bijzondere van molens is dat het vooral monumenten van geschiedenis en techniek zijn en dat de instandhouding van deze monumenten dus ook betekent dat het behoud van de techniek en de technische details de grondslag voor het behoud moeten zijn. Voor de instandhouding van molens is een combinatie van beleid, technische kennis en kunde, financiën en beschikbare menskracht een vereiste. Waar andere (rijks)monumenten door een neven- of herbestemming een nieuwe, vaak rendabele, functie kunnen krijgen is dit voor molens een ingewikkelde zo niet onmogelijke opgave.

Het instandhouden van molens wordt door zowel de rijksoverheid, de provincies als gemeenten nagenoeg altijd belangrijk gevonden. Toch zijn het vooral particuliere organisaties, zowel landelijk, provinciaal als gemeentelijk, die hierbij een belangrijke rol vervullen. Vrijwilligers vormen dan ook een belangrijke schakel in de keten van de instandhouding van molens.

In de provincie Zeeland staan 77 windmolens. De Vereniging De Zeeuwse Molen stelt zich ten doel 'het bevorderen van het behoud van molens (en restanten van molens) in de provincie Zeeland'. De vereniging heeft een ANBI-status. De vereniging werkt nauw samen met het Gilde van Molenaars, een landelijke vereniging die een Zeeuwse afdeling kent. Beide samenwerkende Zeeuwse organisaties kennen grotendeels dezelfde bestuursleden. Daarnaast is de Vereniging De Zeeuwse Molen in 1989 eigenaar geworden van molen De Hoed in Waarde, maar heeft daarna voor deze molen een zelfstandige stichting opgericht. Ook hiervoor geldt dat er een overlap van bestuursleden is.

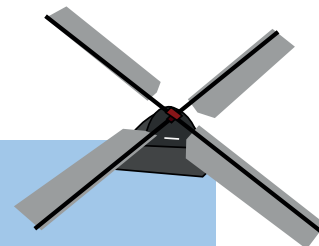
De vereniging heeft begin 2023 het initiatief genomen voor het opstellen van een Zeeuwse Molenvisie, omdat er ondanks politieke interesse (nog) geen specifiek provinciaal molenbeleid is. Ook is er een groot gebrek aan vrijwilligers voor de besturen van de organisaties, een gebrek aan (vrijwillig) molenaars en is er al jarenlang een achterstand in de staat van onderhoud van molens mede door te weinig kennis bij de uitvoering daarvan. Dit laatste punt, in relatie tot de kwetsbaarheid van molens, heeft in de afgelopen jaren geleid tot een oplopende behoefte aan restauratiesubsidies voor molens. Door deze toenemende vraag moesten er in 2023 door de Provincie Zeeland diverse verzoeken om subsidie in de restauratiekosten van molens worden afgewezen vanwege onvoldoende subsidiebudget.

De doelstelling van de Vereniging De Zeeuwse Molen, het bevorderen van het behoud van molens, zal met een molenvisie die uitmondt in een uitvoeringsplan een grotere kans van slagen hebben.

3. Aanpak

In 2023 is, tijdens een aantal bijeenkomsten, door een groep enthousiaste betrokkenen gewerkt aan een inventarisatie van onderwerpen, die in ieder geval onderdeel zouden moeten uitmaken van de molenvisie. Daarbij zijn per thema de opgaven verzameld en wenselijke oplossingen besproken. Deze thema's komen in hoofdstuk 6 aan de orde.

Bij het opstellen van deze molenvisie is gebruik gemaakt van 'De Zeeuwse Molenrevue', die eind 2023 in opdracht van de Provincie Zeeland is opgesteld. Tevens is gebruik gemaakt van de informatie van de provincie Zeeland met betrekking tot aangepaste subsidiereggeving, die een gevolg is van meer politieke en bestuurlijke aandacht voor het cultureel erfgoed in de provincie. Ook de informatie uit het Bestedingsprogramma Erfgoed 2024 van de provincie Zeeland is op het laatste moment nog in deze visie verwerkt.

EXTRA MIDDELEN PROVINCIE

In het bestedingsprogramma kwaliteitsimpuls erfgoed 2024 van de Provincie Zeeland wordt € 2 miljoen extra beschikbaar gesteld om een impuls te geven aan het erfgoed. Molens worden, met boerderijen en kerken gezien als speerpunten in het (restauratie-) beleid. In 2024 is het budget voor restauraties van rijksmonumenten verhoogd van € 1,8 naar € 2,8 miljoen en wordt er ook een bedrag van € 200.000,= gereserveerd voor een onderzoek naar de molenroedes. Een depot met werkplaats voor ambachtslieden kan rekenen op een budget van € 50.000, terwijl voor de ondersteuning en professionalisering van de Zeeuwse erfgoedorganisaties € 100.000,= beschikbaar wordt gesteld. Deze extra provinciale investeringen voor 2024 komen voor de Zeeuwse molens en de Zeeuwse molenorganisaties op een buitengewoon goed moment. Met de Zeeuwse Molenvisie 2024 in de hand kunnen de extra middelen goed worden besteed.

4. Feiten en cijfers

In Zeeland staan 77 complete windmolens (molens voorzien van een wiekenkruis), 3 getijdenmolens en 18 molenrompen. Van de 77 windmolens is in 2023 de onderhoudsstaat opgenomen en uit het overzicht in de Zeeuwse Molenrevue is op te maken dat 37 van de 77 molens in goede staat verkeren (48%), 20 molens verkeren in redelijke staat (26%), terwijl 18 molens in matige tot slechte staat verkeren (24%). Van 2 molens is de onderhoudsstaat niet bekend. Eén van deze molens is als woonhuis in gebruik, de andere molen was op het moment van de opname in restauratie.

De 77 molens zijn als volgt over de provincie Zeeland verdeeld:

Noord-Zeeland	22 molens	in 2 gemeenten
Midden-Zeeland	41 molens	in 8 gemeenten
Zeeuws-Vlaanderen	14 molens	in 3 gemeenten

Gemiddeld genomen bevinden zich in Midden-Zeeland de minste molens in matige tot slechte staat (11%). In Zeeuws-Vlaanderen is dit 42% en in Noord-Zeeland 36%. De meeste molens in goede staat staan in Midden-Zeeland (57%) ten opzichte van Noord-Zeeland (45%) en Zeeuws-Vlaanderen (42%). De staat van de molens levert dus per gebied een verschil op, dit is naar de verschillende soorten eigenaren overigens niet het geval. Geconcludeerd kan daarmee worden dat het niet uitmaakt welke eigendomssituatie er aan de orde is.

Van de 77 windmolens zijn er 42 (55%) in eigendom van de Zeeuwse gemeenten, 18 (23%) zijn in particulier eigendom en 17 (22%) in eigendom van een stichting. In de gemeenten Middelburg (6), Kapelle (2) en Vlissingen (2) zijn alle windmolens in eigendom van de gemeente. Van de 18 in particulier bezit zijnde molens maken er 5 onderdeel uit van een (horeca-)onderneming en worden er 3 gebruikt als (vakantie-)woning.

In totaal zijn er van de 77 windmolens 75 als rijksmonument aangewezen. De 3 (restanten van) getijdenmolens zijn onderdeel van een rijksmonument en van de 18 molenrompen staan er 10 als rijksmonument geregistreerd. De getijdenmolens en de molenrompen zijn in deze visie niet meegenomen. Ook niet meegenomen, omdat hiervan geen overzicht is, zijn de bedrijfsgebouwen, zoals maalderijgebouwen.

5. Organisaties en overlegstructuur

In Zeeland zijn er twee organisaties die op provinciaal niveau de belangen van molens, molenaars en eigenaren behartigen. Beide organisaties hebben een beperkt kader bestaande uit vijf bestuursleden, waarbij een aantal personen in beide besturen zitten. Opdrachtgever voor de Zeeuwse Molenvisie is de Vereniging De Zeeuwse Molen, maar het Gilde van Molenaars wordt hierbij nadrukkelijk betrokken.

Door Erfgoed Zeeland wordt het Provinciaal Molenoverleg ondersteund. In dit platform delen overheden en molenorganisaties informatie, worden activiteiten afgestemd en wordt de agenda voor het molenbehoud bepaald. Dit platform komt tweemaal per jaar bijeen (informatie website Erfgoed Zeeland).

6. Thema's

Welke thema's moeten er in de molenvisie aan de orde komen? Een inventarisatie van onderwerpen door een vertegenwoordiging van Zeeuwse molendeskundigen heeft de volgende thema's opgeleverd: de molen, de omgeving van de molen, de molenaar, de instandhouding van molens, alsmede financiën en communicatie. Deze thema's worden hierna verder toegelicht.

De molen

Als er één categorie monumenten symbool staat voor Nederland dan is dat wel de categorie molens. Draaiende molens in het landschap trekken toeristen en zijn vaak onderwerp van zowel professionele als amateurfotografen. Molens zijn er in verschillende soorten en maten, in Zeeland vooral windmolens, maar ook enkele getijdenmolens en molenrompen. Voor deze visie zijn de antwoorden op de volgende vragen van belang:

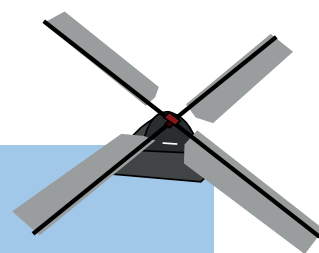
- Welke molen draait (en maalt) er?
- Wie is de eigenaar van de molen?
- Wat is de onderhoudsstaat van de molen?
- Welke molenaar draait (en maalt) er op de molen?
- Hoe waardevol is het molenerf?
- Welke (historische) informatie is er over de molen bekend?
- Wanneer is de molen te bezoeken/te bezichtigen?
- Welk draagvlak is er voor de molen, zowel op gemeentelijk als op provinciaal niveau?

Molenroeden en draaipremie

De Provincie Zeeland heeft aan de Monumentenwacht Zeeland opdracht gegeven een onderzoek te doen naar de conditie van een geselecteerd aantal molens met kwetsbare molenroeden. Dit naar aanleiding van een tweetal landelijke incidenten, de berichtgeving daarover en een aantal stilgezette molens in Zeeland. Het onderzoek wordt samen met de Vereniging De Hollandsche Molen en een aantal specialistische bedrijven uitgevoerd.

Ook heeft de Provincie Zeeland besloten om met ingang van 2024 de subsidieregeling Draaipremie molens Zeeland uit te besteden aan de Vereniging De Hollandsche Molen. Op basis van het aantal asomwentelingen wordt ieder jaar de draaipremie vastgesteld en uitgekeerd.

De omgeving van de molen

In de landschappelijke of stedenbouwkundige context hebben molens een bijzondere plaats, maar voor het functioneren van de molen is de molenbiotoop eveneens van groot belang. Ook het groenbeheerplan en de planvorming met betrekking tot nieuwbouw kan van grote invloed zijn op de omgeving en op het functioneren van de molen. Voor de belevingswaarde van de molen zijn ook het molenerf en de zichtlijnen van belang. De te beantwoorden vragen zijn:

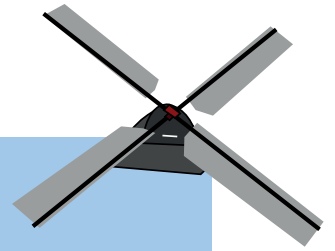
- Hoe is de verhouding van de eigenaar met de gemeente (of is de gemeente zelf eigenaar)?
- Hoe wordt in het bestemmingsplan, en in de toekomst in het nog op te stellen omgevingsplan op basis van de Omgevingswet en het Besluit Kwaliteit Leefomgeving, van de gemeente het belang van de molen(s) en de omgeving daarvan geborgd?
- Welke bouwplannen zijn er in de omgeving van de molen en hoe wordt daarbij rekening gehouden met de biotoop van de molen;
- Wordt in het groenbeheerplan van de gemeente voldoende aandacht geschonken aan de molenbiotoop van de molen(s) en is er sprake van een meerjarenplan groenbeheer?

De molenaar

Het beroep van molenaar is in de afgelopen eeuwen fors gewijzigd. De windmolen kwam rond 1200 in gebruik voor het malen van graan en later, in het begin van de 16e eeuw ook voor het bemalen van polders, voor het zagen van hout en het persen van olie. Vanaf de 17e eeuw nam het aantal molens en functies fors toe en daarmee ook het aantal molenaars. In de tweede helft van de 19e eeuw waren er in Nederland ruim 9000 molens met evenzoveel molenaars. Door de opkomst van de mechanisatie en de industrialisatie werd het aantal molens in Nederland snel minder en na de Tweede Wereldoorlog kwamen de meeste molens stil te staan. In Zeeland is het vak van molenaar nog opvallend lang in stand gebleven door de geïsoleerde ligging van de eilanden, die lang heeft bestaan. Tot in de jaren '80 waren er nog meer dan 10 molenaars actief in Zeeland. Tegenwoordig zijn dit er nog drie (in Zierikzee, Oud-Vossemeer en Biggekerke). Zo houden een beperkt aantal beroepsmolenaars en vooral een groot aantal vrijwillig molenaars de molens nog draaiende.

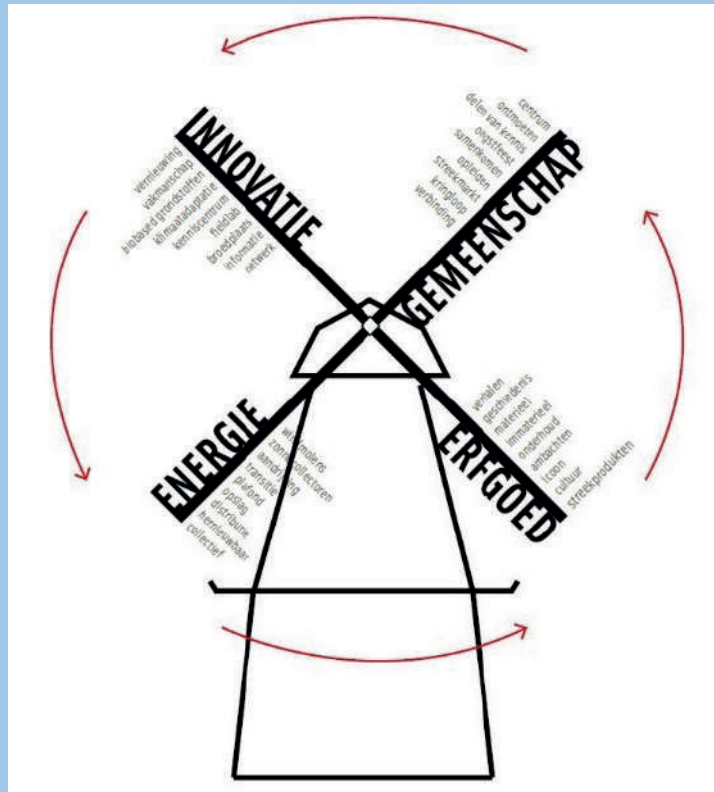
► **Molens dreigen uit landschap te verdwijnen**

**'De lol gaat eraf voor
Zeeuwse molenaars'**

CAMPAGNE KETTER&Co

Op verzoek van de provincie Zeeland ontwikkelt het bureau KETTER&Co uit Amsterdam een campagne om meer molenaars en ambachtslieden te werven. KETTER&CO werkt samen met De Zeeuwse Molen, De Hollandsche Molen en de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. Het onderzoek van KETTER&Co brengt de huidige situatie in kaart waarmee campagne gemaakt wordt én kijkt naar kansen om de molen weer een meer centrale positie te geven in de samenleving. Uit overleg is gebleken dat de visie op het in stand houden van molens overeenkomt. De conclusies dat de beste oplossing voor het behoud van molens is deze draaiende te houden en dat de groep molenaars en andere vrijwilligers slinkend is worden gedeeld.

Het onderzoek en de campagne van KETTER&Co richt zich, naast op een toestroom van een nieuwe generatie (vrijwillig) molenaars, op een bredere functie van de molen als meer dan erfgoed en symbool. KETTER&Co ziet kansen voor het ontwikkelen van een netwerk rondom de molen en nieuwe gebruiksmogelijkheden van de molen en het erf. Zo zouden molens, naast hun functie als historische monumenten, ook weer actieve centra van gemeenschap en economische activiteit kunnen worden.. Het is nog even wachten op een voorstel voor de toekomst: Molenwezen 3.0. Het handelingsperspectief dat KETTER&Co hiervoor ontwikkelt betekent een verdere aanvulling op de Zeeuwse Molenvisie.

Om molens te laten draaien (en malen) zijn molenaars noodzakelijk. Hiervoor is een opleiding beschikbaar, want molenaars moeten inzicht hebben in de techniek van de molen, in het weer en in de vele aspecten van veilig werken. Daarnaast wordt ook de 'gastheer'-functie steeds belangrijker, hetgeen weer andere vaardigheden vereist. De molenaar is overigens vaak de beste informatiebron als het om de kennis van de molen gaat. Het werkelijke ambacht van de molenaar, het malen van graan en het onderhoud aan de molenstenen, mag daarbij niet worden vergeten. De huidige opleiding is gericht op het verantwoord draaien met de molen, waarmee het werkelijke ambacht niet geborgd is. De instandhouding van dit oorspronkelijke ambacht vraagt om meer aandacht.

Niet onvermeld mag blijven dat het Nederlandse molenaarsambacht in 2017 is ingeschreven op de Representatieve Lijst van Immaterieel Cultureel Erfgoed van de Mensheid. Het is daarmee het eerste Nederlandse erfgoed dat is opgenomen op deze lijst van Unesco.

De instandhouding van molens

Bij de instandhouding van de Zeeuwse molens is, naast de kwaliteit van het instandhoudingsplan en de uitvoering van onderhouds- en restauratiewerkzaamheden, ook het bewaken van de streekeigen eigenschappen, benamingen en uitdrukkingen van belang. De kennis en vaardigheid van de molenaar zal daarbij moeten zorgdragen voor een zorgvuldige omgang met de molen. Voor het bewaken van de kwaliteit van de instandhouding is het van belang dat de geschiedenis wordt vastgelegd nadat een restauratie is uitgevoerd, dat een goed restauratie- en/of onderhoudsplan wordt opgesteld en bewaakt en dat de uitvoering van de werkzaamheden ook daadwerkelijk plaatsvindt. Structureel onderhoud voorkomt restauraties of stelt deze in ieder geval uit. De vragen die beantwoord moeten worden zijn:

- Hoe wordt de kwaliteit van de uitvoering (en coördinatie) bewaakt en wie is daarvoor verantwoordelijk?
- Hoe en waar wordt de geschiedenis van restauraties vastgelegd?
- Hoe en wie bewaakt de streekeigen eigenschappen van molens?
- Hoe wordt bevorderd dat voor alle molens doorlopende instandhoudingsplannen worden opgesteld en uitgevoerd?
- Hoe wordt de onderhoudsstaat van molens gemonitord en wie is daarvoor verantwoordelijk?
- Wie draagt zorg voor een goede voorlichting over de mogelijkheden van instandhouding en de beschikbare subsidieregelingen?

Financiën

De functie van molens is door de jaren heen gewijzigd. In de huidige tijd zijn molens in het algemeen niet rendabel te exploiteren en daarmee afhankelijk van externe geldstromen. Daarbij moet gedacht worden aan subsidies van overheden, aan bijdragen van particuliere fondsen, bijdragen en schenkingen vanuit het bedrijfsleven en particulieren. Naast de kosten van de instandhouding van molens zijn ook de kosten van het opleiden van molenaars een financiële opgave.

In 2021 is door de provincie Zeeland besloten de subsidies aan de individuele erfgoedorganisaties stop te zetten. Dit heeft voor zowel de Vereniging De Zeeuwse Molen als voor het Gilde van Molenaars, afdeling Zeeland, tot gevolg gehad dat zij voor structurele activiteiten die geld kosten geen mogelijkheden meer hebben. Hun ledenbestand is dermate klein dat onvoldoende eigen middelen kunnen worden ingezet voor structurele activiteiten.

Communicatie (PR en voorlichting)

De communicatie vanuit de Vereniging De Zeeuwse Molen vindt voornamelijk plaats via 'De Windmolen', een ledenblad dat enkele keren per jaar verschijnt en waarmee vooral de leden van de vereniging worden bereikt. Ook het uitnodigen voor ledenvergaderingen vindt via 'De Windmolen' plaats. Structurele communicatie met de moleneigenaren, die geen lid zijn, en overheden vindt ook plaats via de 'Zeeuwse Molen Nieuwsbrief' en met overheden tijdens het provinciale molenoverleg.

7. Missie en visie Vereniging De Zeeuwse Molen

Missie

De missie van de vereniging De Zeeuwse Molen kan als volgt worden beschreven: 'Het bevorderen van het behoud, het beheer en de beleving van de molens en molenrestanten in de provincie Zeeland'. De molenrestanten blijven in de visie buiten beschouwing.

Visie

De vereniging De Zeeuwse Molen heeft als doelstelling het bevorderen van het behoud van molens en restanten van molens in de provincie Zeeland.

De vereniging wil dit bereiken door:

- Het behartigen van de belangen van de Zeeuwse molens en de eigenaren;
- Het bevorderen van het behoud van molens in de provincie Zeeland door het stimuleren van structureel onderhoud, waardoor restauraties worden voorkomen of in ieder geval worden uitgesteld;
- Het bevorderen van het behoud en het herstel van een passende molenomgeving;
- Het beïnvloeden van het beleid en regelgeving van overheden;
- Het behouden van streekeigen eigenschappen, benamingen en uitdrukkingen met betrekking tot de Zeeuwse molens;
- Het bevorderen van de culturele en educatieve waarde van molens in Zeeland;
- Het leggen van verbindingen tussen moleneigenaren, molenaars en overheden;
- Het meewerken aan provinciale activiteiten en evenementen op het gebied van cultureel erfgoed, in bijzonder op het gebied van molens;
- Het bevorderen en meewerken aan het borgen van kennis over de Zeeuwse molens.

Naast de Vereniging De Zeeuwse Molen is in Zeeland ook Het Gilde van Molenaars, afdeling Zeeland, actief. Deze afdeling werkt nauw samen met de Vereniging De Zeeuwse Molen en heeft tot doel het instandhouden van het ambacht van molenaar door het opleiden van mensen tot molenaar. Deze doelstelling sluit naadloos aan op de visie van de Vereniging De Zeeuwse Molen.

8. Conclusies en aanbevelingen

De in hoofdstuk 6 genoemde thema's zijn ten behoeve van het formuleren van conclusies geclusterd in drie groepen. De thema's molen, omgeving van de molen en de molenaar vormen de eerste groep, 'molens als object'. Het tweede onderdeel betreft de instandhouding van de molens, waarbij onderhoud, restauratie, kennis en kunde, subsidiemogelijkheden en overheidsbeleid zijn samengevoegd onder 'instandhouding'. De derde groep betreft de organisaties, waaronder bestuur, historie/archief en communicatie vallen. Deze groep wordt 'organisatie' genoemd.

Conclusies

Algemeen

In algemene zin kan worden gesteld dat molens een zeer bijzondere categorie vormen binnen het gebouwde erfgoed. Allereerst omdat molens nauwelijks of geen opbrengsten kunnen genereren waaruit de instandhouding kan worden bekostigd, maar ook omdat deze monumenten van techniek voor het overgrote deel afhankelijk zijn van vrijwilligers die de molens beheren en gebruiken. Het herbestemmen van molens is praktisch onmogelijk vanwege de beperkte ruimte en het risico van het aantasten van de monumentale waarden. Niettemin zijn er enkele voorbeelden van commerciële nevenbestemmingen die bijdragen aan de instandhouding van molens. De door de provincie Zeeland in het Bestedingsprogramma Erfgoed 2024 opgenomen conclusie, dat een kwart van de niet-woonhuismonumenten in slechte of matige staat verkeert, wordt op basis van de Zeeuwse Molenrevue 2023 bevestigd: van de 77 windmolens verkeren er 57 (74%) in redelijke tot goede staat. Het bovenstaande leidt tot de eerste aanbeveling.

A. Molens als object

- Dankzij de Zeeuwse Molenrevue 2023 is waardevolle informatie bekend over de eigenaren, de staat van de molens inclusief de uit te voeren werkzaamheden en over de molenbiotoop van de molens. Aanvullende informatie over vragen als welke (vrijwillig) molenaar er draait op de molen, kan de molen draaien en eventueel malen, wanneer is de molen te bezichtigen en hoe is de staat van het molenerf kunnen aan de, via de molenrevue te verzamelen, informatie eenvoudig worden toegevoegd. De opsteller(s) van de molenrevue zal/zullen hiervoor wel tijd beschikbaar moeten krijgen.

Aanbevelingen

Algemeen

Aanbeveling 1

Voor te stellen aan de Provincie Zeeland: het op- en vaststellen van erfgoedbeleid specifiek ten behoeve van de categorie molens met als doel in ieder geval de 77 windmolens te behouden en te beheren. Adviseer in dit beleid in ieder geval mee te nemen de wijze waarop de omgeving van de molen (de molenbiotoop) kan worden beschermd door opname in het provinciale en gemeentelijke omgevingsplan. Adviseer ook een provinciaal beleid voor (de instandhouding van) molenrompen en -restanten en het doen van inventariserend onderzoek naar molenerven en bedrijfsgebouwen, zoals maalderijgebouwen.

Ook het mogelijk maken van onderzoek naar nevenbestemmingen bij molens, inclusief het ondersteunen van moleneigenaren en/of andere initiatiefnemers, kan in provinciaal beleid worden opgenomen.

A. Molens als object

Aanbeveling 2

Voor te stellen aan de Provincie Zeeland: het uitbreiden van de Zeeuwse Molenrevue met in ieder geval informatie over de molenaar die de molen beheert en gebruikt, over de openstelling van de molen (voor inwoners en toeristen), over de draai- en maalvaardigheid van de molen en laat jaarlijks de Zeeuwse Molenrevue updaten. Overweeg het invoeren van een Molenpaspoort en sluit daarbij aan op het daartoe genomen initiatief van de Vereniging De Hollandsche Molen.

Monumentenonderzoeker schrikt van staat Zeeuwse molens: 'Kwart is héél hard aan onderhoud toe'

- Door de draaipremieregeling te beperken tot alleen stichtingen en particuliere eigenaren is de stimulans om te draaien voor molens van gemeenten weggenomen, terwijl het draaien met molens juist van belang is om de molenmechaniek te monitoren. De tellerstanden van de molens geven een goed beeld van het gebruik van de molen en daarmee indirect van het onderhoud. De uitvoering van de draaipremieregeling is met ingang van 2024 in handen gelegd van de Vereniging De Hollandsche Molen, waardoor slechts een verhoging van het budget nodig is.

- Door de Provincie Zeeland is opdracht gegeven onderzoek te doen naar de conditie van enkele molens met kwetsbare molenroeden. Monumentenwacht Zeeland voert dit onderzoek samen met andere partijen uit. Dit onderzoek kan in het slechtste geval betekenen dat veel molenroeden moeten worden vervangen.

- Informatie over de molens in gemeentelijk beleid wordt niet verzameld. Via een regelmatige enquête of door regelmatige interviewgesprekken kan die informatie tot een provinciaal overzicht leiden over molens in omgevingsplannen, gemeentelijke subsidieregelingen voor molens en over groenbeheer bij/rondom molens.

- De in de molenrevue opgenomen beoordeling over de molenbiotoop kan worden ingezet om gemeenten te adviseren op welke wijze de omgeving van molens kan worden opgenomen in toekomstige omgevingsplannen. De onlangs ingevoerde Omgevingswet biedt hiervoor goede mogelijkheden, maar de kennis over molenbiotopen ontbreekt bij de meeste gemeenten. Veel informatie over de molenbiotoop staat op de website van de Vereniging De Hollandsche Molen, molens.nl. Overigens staat op deze website ook nuttige informatie over de op 1 januari 2024 ingevoerde Omgevingswet

- Op de meeste molens wordt gedraaid door vrijwillig molenaars. Hoewel in Zeeland het aantal molenaars in opleiding sinds kort een stijgende tendens vertoont zal de vergrijzing van het molenaarsbestand moeten worden tegengegaan door structureel molenaars op te leiden. Naast aspirant-molenaars is daarbij ook de behoefte aan één (of meerdere) professionele (= betaalde) instructeur(s) en één of meerdere instructiemolens. Gemeenten kunnen de aanwas van aspirant-molenaars stimuleren door een redelijke vergoeding toe te kennen aan deze vrijwilligers voor het draaien en eventueel malen van molens of het parttime in dienst nemen hiervan. De gemeente Middelburg heeft hier-

Aanbeveling 3

Voor te stellen aan de Provincie Zeeland: De draaipremieregeling voor alle molens, dus ook voor de molens in gemeentelijk bezit, opnieuw in het leven te roepen ter stimulering van het draaien met molens, waardoor ook technische gebreken eerder worden geconstateerd (win-win-mogelijkheid) en daartoe het budget voor de uitvoering door de Vereniging De Hollandsche Molen te verhogen. Bijkomend voordeel is dat, door opname van de tellerstanden in de Zeeuwse Molenrevue, inzicht wordt verkregen in de activiteit van de molen.

Aanbeveling 4

Voor te stellen aan de Provincie Zeeland: reserveer de komende jaren een budget voor het vervangen van eventueel afgekeurde molenroeden en koppel dit niet aan de restauratiesubsidieregeling.

Aanbeveling 5

Aan Vereniging de Zeeuwse Molen: Verzamel de informatie over specifiek molenbeleid per gemeente door een jaarlijkse enquête of een jaarlijks interview met de erfgoedmedewerker van iedere gemeente. Publiceer dit overzicht op de website van, in ieder geval, De Zeeuwse Molen. Bepleit bij gemeenten tevens een vrijstelling van legeskosten voor de restauratie van molens, omdat restaureren van molens bijna altijd achterstallig onderhoud betreft.

Aanbeveling 6

Aan Vereniging De Zeeuwse Molen/Gilde van Molenaars: bevorder de jaarlijkse instroom van aspirant-molenaars door middel van voorlichting. Maak hierbij gebruik van de provinciale 'Investering op Ambachten', zoals onlangs opgenomen in het Bestedingsprogramma Erfgoed 2024. Bevorder daarbij de inzet van minimaal één professionele instructeur, die over aantoonbare ervaring en deskundigheid in het omgaan met molens en kennis van Zeeuwse moleneigenschappen beschikt.

voor verschillende modelovereenkomsten ontworpen, waarover de vrijwillig molenaars te spreken zijn.

B. Instandhouding van molens

De instandhouding van molens vergt een inhaalslag waar het de behoefte aan restauratiesubsidies betreft, maar ook het onderhoud dient structureel aandacht te krijgen. Niet alle molens zijn aangesloten bij de Monumentenwacht Zeeland en ook maken niet alle molen-eigenaren gebruik van de rijkssubsidieregeling (Sim). De Sim is immers de basis voor de instandhouding van molens. Speciale aandacht zal aan kennis en kunde op het gebied van de instandhouding van molens moeten worden geschonken. Die kennis is in Zeeland zeer beperkt aanwezig en dient, waar mogelijk, te worden gebundeld.

- Van de 77 windmolens bevinden zich er 57 in redelijk (20) tot goede (37) staat. Landelijk wordt al jarenlang het gewenste percentage restauratieachterstand op 10% gesteld, waarmee een realistische werkvoorraad voor het bedrijfsleven (aannemers/molenmakers) blijft bestaan en daarmee het ambacht van de molenmaker. In Zeeland is de restauratieachterstand bij molens volgens de molenrevue 26% en daarmee fors hoger dan het landelijk gewenste percentage. De provincie Zeeland heeft onlangs het voor restauraties beschikbare subsidiebedrag voor 2024 fors verhoogd. Met goede restauratieplannen en een meerjarige verhoging van het subsidiebudget kan de restauratieachterstand binnen enkele jaren worden ingelopen.

- Uitgangspunt bij restauraties van molens moet het behoud van streekeigen eigenschappen, de kwaliteit van de uitvoering en het toezicht op de kwaliteit zijn. In Zeeland is een beperkt aantal erkende molenadviseurs en molenmakersbedrijven beschikbaar. Voorkomen moet worden dat gebruik wordt gemaakt van niet erkende bedrijven of bedrijven die niet volgens de landelijke vastgestelde uitvoeringsnormen van de Stichting ERM werken.

- Goed opdrachtgeverschap is een randvoorwaarde voor het opstellen van een goed restauratieplan en een goede uitvoering. Gemeenten hebben deze kennis (en kunde) zelden in de eigen organisatie beschikbaar en

B. Instandhouding van molens

Aanbeveling 7

De Zeeuwse Molen: Bepleit, samen met de Provincie Zeeland en Vereniging De Hollandsche Molen, bij de rijksoverheid een verdere verhoging van het maximumbedrag van € 72.500 subsidiabele kosten in de Sim. Op grond van de CBS-inflatiecalculator zou dit maximumbedrag naar minimaal € 85.000 (per molen voor 6 jaar) moeten worden verhoogd.

Aanbeveling 8

De Zeeuwse Molen: bevorder/stimuleer de aansluiting van alle molens bij de Monumentenwacht en het opstellen van Sim-plannen voor alle Zeeuwse molens. Adviseer de Provincie Zeeland, ter stimulering een aanvulling op het subsidiepercentage van het rijk (60%) met 20%, waarmee restauraties kunnen worden voorkomen of in ieder geval uitgesteld. De jaarlijkse kosten van een dergelijke verhoging zijn maximaal € 2.420 per jaar x 77 molens = € 186.340) en zijn verdedigbaar onder het motto 'beter voorkomen dan genezen'.

Aanbeveling 9

De Zeeuwse Molen: bevorder, in samenwerking met de Provincie Zeeland, in de komende 3 tot 5 jaar de restauratie van circa 10 molens, waarmee de restauratieachterstand wordt teruggebracht naar 10%. Maak daarbij gebruik van de extra middelen die de provincie Zeeland heeft beschikbaar gesteld.

Aanbeveling 10

De Zeeuwse Molen: bevorder, in samenwerking met de Provincie Zeeland, goed opdrachtgeverschap van molen-eigenaren, biedt eigenaren ondersteuning bij het opstellen van plannen en het toezicht op de uitvoering. Bundel daartoe de in Zeeland aanwezige kennis en zet deze gratis in. Adviseer hiervoor een molenadviseur/-consulent beschikbaar te stellen via een professionele organisatie als de Monumentenwacht Zeeland/Erfgoed Zeeland en verminder hierdoor tevens

Hollandsche Molen neemt regeling draaipremie over

moeten een beroep kunnen doen op de noodzakelijke expertise. Een onafhankelijke molenadviseur/-consulent kan deze expertrol goed invullen. De meeste molenaars kunnen hierbij een zinvolle adviesrol vervullen.

- Belangrijk is dat er na een restauratie goed onderhoud wordt uitgevoerd. De provincie stelt in haar subsidieregeling terecht de voorwaarde dat het monument zes jaar lang in goede staat moet worden gehouden. Het rijk kent hiervoor de Subsidieregeling instandhouding monumenten (Sim), waarbij 60% subsidie voor een periode van 6 jaar wordt verleend. Het maximale subsidiabele bedrag voor 6 jaar is onlangs verhoogd van € 60.000 naar € 72.500. Overigens maken niet alle eigenaren gebruik van deze regeling.

- Helaas een vaak vergeten, maar uiterst belangrijk, onderwerp is het vastleggen van de restauratie- en onderhoudsgeschiedenis van molens. Er is in Zeeland geen archief van molenrestauraties opgebouwd.

- Voor subsidie in de restauratiekosten kan, op grond van de provinciale subsidieregeling, 70% subsidie worden verkregen, terwijl het subsidiepercentage op grond van de rijksregeling 60% bedraagt. Daarmee lijkt onderhoud een minder grote prioriteit te krijgen dan restauratie, terwijl goed onderhoud restauraties kan voorkomen of in ieder geval uitstellen.

C. De organisatie(s)

- De beide Zeeuwse organisaties zijn te zeer afhankelijk van een kleine groep vrijwilligers, waarvan relatief veel wordt gevraagd. Verschillende functies in beide organisaties worden door dezelfde persoon ingevuld, waarmee de kwetsbaarheid van de organisaties duidelijk wordt. Dit is in het huidige tijdsgewricht geen bijzondere situatie, maar er wordt erg veel tijd van de vrijwilligers gevraagd voor professionele activiteiten. De beide organisaties werken inmiddels zo nauw samen, dat een samensmelting een kwestie van tijd lijkt te zijn. Daarnaast is een gedeelte van het bestuur van De Zeeuwse Molen ook nog bestuurlijk verantwoordelijk voor de instandhouding van molen De Hoed te Waarde, waarvoor ooit een aparte stichting is opgericht.

Als gevolg van de beperkt inzetbare bestuurscapaciteit kan aan diverse onderwerpen te weinig tijd worden besteed. Met name onderwerpen als advisering over biooepzaken, het verspreiden van kennis en informatie en de communicatie (met achterban, met eigenaren, met gemeenten en provincie) komen onvoldoende tot uitvoering. Naast een bestuurlijke versterking is vooral ook behoefte aan molenspecifieke kennis, kunde en capaciteit. De kennis zit bij enkele Zeeuwse gemeenten (Goes, Middelburg), bij Erfgoed Zeeland en bij een molenadviesbureau (Rothuizen Erfgoed). Vooral

de werkdruk bij de vrijwilligers. Vorm, als adviesgroep, een groep van experts, waarop een beroep kan worden gedaan.

Aanbeveling 11

De Zeeuwse Molen: neem het initiatief om samen met provincie en gemeenten de restauratie- en onderhoudsgeschiedenis van molens te documenteren en te archiveren. Start hiervoor het overleg met de Hollandse Molen/ Stichting Molendocumentatie. Stimuleer (bouw)historisch onderzoek, het opstellen van een restauratievisie en het maken van bouwverslagen tijdens de uitvoering van restauraties.

Aanbeveling 12

De Zeeuwse Molen: neem het initiatief, op basis van overleg met eigenaren en marktpartijen, om de subsidieregeling van de Provincie Zeeland (zie bijlage 3) te toetsen op betere haalbaarheid van de criteria voor moleneigenaren. De onlangs aangepaste subsidieregeling bevat criteria, die nadelig kunnen uitpakken voor molens in bezit van stichtingen en particulieren (zie voor de regeling bijlage 3).

C. De Organisatie(s)

Aanbeveling 13

De Zeeuwse Molen/Gilde van Molenaars, afd. Zeeland: zoek binnen het speelveld van het erfgoed (overheden, eigenaren en marktpartijen) naar uitbreiding van het kader (bestuur en werkgroepen). Overweeg een verdere samenwerking, die mogelijk kan uitmonden in een volledige samensmelting (fusie?) van beide organisaties. Verbreed het benutten van de kennis van molens met de terreinen beleid en communicatie door deze kennis te koppelen aan een molenadviseur (zie ook aanbeveling 10). Draag de verantwoordelijkheid en dus het eigendom voor molen De Hoed in Waarde (na restauratie) over aan de gemeente Reimerswaal.

Aanbeveling 14

De Zeeuwse Molen: overleg met de provincie Zeeland nader over de wijze waarop de in Zeeland aanwezige kennis en kunde kan worden ingezet ten behoeve van de kwaliteit van de voorbereiding en de uitvoering van restauratie- en instandhoudingsplannen, zodat fouten kunnen worden voorkomen. De kennis in een expertteam onderbrengen is hiervoor een mogelijke oplossing (zie ook aanbeveling 10).

voor de ondersteuning van moleneigenaren en voor een structurele monitoring van de molens is inhoudelijke kennis en capaciteit noodzakelijk. Een consultant/adviseur voor molens in de provincie Zeeland met een brede kennis van molen-gerelateerde onderwerpen kan voor structurele borging van de ondersteuning zorgdragen.

- Enige jaren geleden heeft de Provincie Zeeland de jaarlijkse activiteitsubsidies aan de vrijwilligersorganisaties ingetrokken. Hierdoor kunnen de beide molenorganisaties, met een gering ledenbestand, verschillende activiteiten op het gebied van communicatie niet meer voldoende uitvoeren. Een evaluatie van het destijds genomen besluit kan hopelijk leiden tot het herinvoeren van structurele subsidies aan de beide molenorganisaties.

- Het door Erfgoed Zeeland ondersteunde Provinciaal Molenoverleg lijkt vooral een vrijblijvend overleg, waarbij van halfjaarlijks overleg naar het volgende halfjaarlijks overleg wordt gestapt. Bij het geven van meer status aan dit overleg, bijvoorbeeld onder leiding van de provincie, kan de behoefte aan een goede invulling toenemen en de bereidheid van met name gemeente toenemen. Ook een betere betrokkenheid van particuliere eigenaren (stichtingen en particulieren) is gewenst.

Aanbeveling 15

De Zeeuwse Molen: overleg met de provincie Zeeland nader over de wijze waarop de molendeskundigheid bij Erfgoed Zeeland/Monumentenwacht kan worden verbreed en verstevigd. De molenkennis bij één van de monumentenwachters moet worden gedeeld en overgedragen om de kwetsbaarheid van de kennis bij één persoon te verminderen. Verbreed het benutten van de kennis van molens met de terreinen beleid (steunpunt) en communicatie.

Aanbeveling 16

Adviseer aan de Provincie Zeeland een evaluatie van het intrekken van de structurele subsidiëring van organisaties met een gering aantal leden en een daardoor marginaal budget voor activiteiten.

Aanbeveling 17

Adviseer aan de Provincie Zeeland de (bestuurlijke) verantwoordelijkheid voor het Provinciaal Molenoverleg over te nemen en maak daarvan een Zeeuws Molenplatform. Bevorder daarbinnen de samenwerking tussen overheden (rijk, provincie en gemeenten), de Zeeuwse molenorganisaties en de eigenaren. Adviseer tevens een convenant tussen provincie Zeeland en de gemeenten (eventueel ook met de RCE) waarbij afspraken worden gemaakt over de instandhouding van de Zeeuwse molens. Overleg hierover met provincie, rijk en de Zeeuwse gemeenten, maar ook met de Vereniging De Hollandsche Molen.

9. Actieplan

Om de aanbevelingen te kunnen vertalen in daadwerkelijke acties zijn in dit hoofdstuk de aanbevelingen omgezet in een actieplan. Hiermee kan het bestuur van de Vereniging De Zeeuwse Molen, waar nodig aangevuld door leden van het bestuur van het Gilde van Molenaars, afdeling Zeeland, contacten leggen met diverse instanties en daarmee de in hoofdstuk 7 opgenomen missie namelijk 'het bevorderen van het behoud, het beheer en de beleving van de molens en molenrestanten in de provincie Zeeland' vormgeven, door de in hoofdstuk 8 opgenomen aanbevelingen bespreekbaar te maken.

9.1 In overleg treden met de Provincie Zeeland over gewenste beleidsaanpassingen, mogelijke uitvoeringsaspecten en samenwerkingsmogelijkheden:

9.1.1 Wensen met betrekking tot provinciaal beleid:

- Op- en vaststellen van erfgoedbeleid, specifiek ten behoeve van de molens, met als doel de 77 windmolens te behouden, in werking te houden, het ambacht in stand te houden, te beheren en voor publiek beleefbaar te houden, de omgeving van molens (de molenbiotoop) te beschermen en onderzoek te doen naar (de instandhouding van) molenrompen en -restanten en naar molenerven en bedrijfsgebouwen, zoals maalderijen (aanbeveling 1);
- Het voor de komende jaren reserveren van een budget voor het vervangen van eventueel afgekeurde molenoeden, los van de huidige provinciale subsidieregeling voor de restauratie van rijksmonumenten (aanbeveling 4);
- Aansluiten op de aangekondigde investering op ambachten, zoals is opgenomen in het Bestedingsprogramma Erfgoed 2024 van de provincie (aanbeveling 6);
- Het verhogen van het percentage rijkssubsidie (60%) met 20%, waarmee restauraties kunnen worden voorkomen of in ieder geval uitgesteld, waarvan de kosten voor 77 molens kunnen worden geraamd op € 186.340,= als tevens gestimuleerd wordt dat alle Zeeuwse molens gebruik maken van de Sim-subsidie (aanbeveling 8);
- Het bevorderen van het inlopen van de restauratieachterstand in 3 tot 5 jaar door de restauratie van minimaal 10 molens met gebruikmaking van de provinciale subsidieregeling (aanbeveling 9);
- De huidige, en onlangs aangepaste, provinciale subsidieregeling voor de restauratie van rijksmonumenten nader te beoordelen op de vastgelegde beoordelingscriteria, die nadelig kunnen uitpakken voor de molens in bezit van stichtingen en particulieren (aanbeveling 12);
- Het evalueren van het besluit om de structurele subsidie aan de beide Zeeuwse molenorganisaties in te trekken (aanbeveling 16).

9.1.2 Wensen met betrekking tot het aanpassen van uitvoeringsaspecten:

- Het uitbreiden van de Zeeuwse Molenrevue en onderzoek te doen naar het invoeren van het Molenpaspoort, zoals dat momenteel wordt ontwikkeld door de Vereniging De Hollandsche Molen (aanbeveling 2);
- De draaipremieregeling (opnieuw) in te voeren voor alle molens, dus ook voor de molens in gemeentelijk bezit, teneinde te bevorderen dat onderhoudsproblemen sneller worden gesignaleerd (aanbeveling 3) en de activiteit van molens zichtbaar blijft door opname van de tellerstand in de Zeeuwse molenrevue;
- Het bevorderen van goed opdrachtgeverschap door eigenaren van molens ondersteuning aan te bieden bij het opstellen van restauratie- en onderhoudsplannen, waarbij gebruik kan worden gemaakt van een aan te stellen molenadviseur/-consulent (ca. 0,8 fte) met een taakomschrijving zoals is opgenomen in bijlage 5 (aanbeveling 10);
- Het organiseren van de in Zeeland aanwezige kennis en kunde op molengebied en deze kennis in te zetten ten behoeve van de kwaliteit van de instandhouding van molens door het instellen van een expertteam molens ter ondersteuning van een op basis van aanbeveling 10 aan te stellen molenadviseur/-consulent (aanbeveling 15);
- De verbreding en versteviging van de bij de Monumentenwacht Zeeland/Erfgoed Zeeland aanwezige molen-deskundigheid door de op grond van aanbeveling 10 aan te stellen molenadviseur/-consulent te bundelen en daarmee minder kwetsbaar te maken (aanbeveling 15);

9.1.3 Wensen met betrekking tot samenwerking met de provincie Zeeland:

- Samen met de provincie bij de Minister van OCW bepleiten van een verhoging van het maximumbedrag van € 72.500 naar € 85.000 subsidiabele kosten in de Subsidieregeling instandhouding monumenten (Sim) voor een periode van 6 jaar op grond van de CBS-inflatiecalculator over de periode 2006-2024 (aanbeveling 7);
- Het door de provincie overnemen van de verantwoordelijkheid voor het Provinciale Molenoverleg en dit om te vormen tot een Zeeuws Molenplatform, waarin naast de diverse overheden ook de landelijke en provinciale molenorganisaties samenwerken. De Vereniging De Zeeuwse Molen wordt dan verantwoordelijk voor het contact met de eigenaren van molens van particulieren en stichtingen (via achterbanoverleg). Maak in dit overleg tevens een convenant tussen provincie en gemeenten bespreekbaar, waarin afspraken worden gemaakt over de instandhouding van molens (aanbeveling 17).

9.2 In overleg treden met de dertien Zeeuwse gemeenten over de volgende aanbevelingen:

- Het verzamelen van informatie over specifiek molenbeleid ten behoeve van kennisdeling via de website van de Vereniging De Zeeuwse Molen (aanbeveling 5);
- Het bepleiten van de vrijstelling van legeskosten voor de restauratie van molens (eveneens aanbeveling 5);

9.3 In overleg te treden met de Vereniging De Hollandsche Molen over de volgende aanbeveling:

- De restauratie- en onderhoudsgeschiedenis van molens te documenteren en te archiveren bij de Stichting Molendocumentatie (aanbeveling 11);

9.4 In overleg te treden met het Gilde van Molenaars, afdeling Zeeland, over de volgende aanbeveling:

- Gezamenlijk, binnen het speelveld van het erfgoed (overheden, eigenaren en marktpartijen), zoeken naar uitbreiding van het kader voor bestuur en werkgroepen en het bespreken van een verdere samenwerking, eventueel uitmondend in een fusie. Tevens het werkkerrein uit te breiden met beleid en communicatie met behulp van de aan te stellen molenadviseur/-consulent (zie ook aanbeveling 10).

9.5 In overleg te treden met het gemeentebestuur van Reimerswaal over de volgende aanbeveling:

- Het, na restauratie, overdragen van de verantwoordelijkheid en dus ook het eigendom van molen De Hoed te Waarde (aanbeveling 13).

Bijlagen:

1. Overzicht van de 77 windmolens
2. Overzicht van getijdenmolens en molenrompen
3. Provinciaal Blad 14172 - 2023, subsidieregeling restauratie rijksmonumenten
4. Bestedingsprogramma Erfgoed 2024 Provincie Zeeland
5. Aanzet voor taakomschrijving molenconsulent/-adviseur

Bijlage 1

Windmolens

Eigenaar:
GE = gemeente
PA = particulier
ST = stichting

Staat: Technische staat
1 = slecht
2 = matig
3 = redelijk
4 = goed

RM: rijksmonumentnummer

Nummer: 1
Gemeente : Borsele
Plaats : Heinkenszand
Naam : De Vijf Gebroeders
Eigenaar: ST
Staat: 4
RM: 9.994

Nummer: 2
Gemeente : Borsele
Plaats : Borssele
Naam : De Hoop en Verwachting
Eigenaar: GE
Staat: 4
RM: 9.943

Nummer: 3
Gemeente : Borsele
Plaats : Ovezande
Naam : De Blazekop
Eigenaar: ST
Staat: 3
RM: 10.021

Nummer: 4
Gemeente : Borsele
Plaats : Nisse
Naam : De Poel
Eigenaar: GE
Staat: 3
RM: 9.978

Nummer: 5
Gemeente : Borsele
Plaats : Hoedekenskerke
Naam : De Koutermolen
Eigenaar: ST
Staat: 3
RM: 9.996

Nummer: 6
Gemeente : Borsele
Plaats : 's Gravenpolder
Naam : De Korenhalm
Eigenaar: ST
Staat: 2
RM: 9.970

Nummer: 7
Gemeente : Goes
Plaats : Goes
Naam : De Koornbloem
Eigenaar: GE
Staat: 4
RM: 16.373

Nummer: 8
Gemeente : Goes
Plaats : Wolphaartsdijk
Naam : De Hoop
Eigenaar: PA
Staat: 4
RM: 16.453

Nummer: 9
Gemeente : Goes
Plaats : Eindewege
Naam : Nooit Gedacht
Eigenaar: ST
Staat: in restauratie
RM: 16.401

Nummer: 10
Gemeente : Goes
Plaats : Kloetinge
Naam : De Oostmolen
Eigenaar: ST
Staat: 4
RM: 16.422

Nummer: 11
Gemeente : Hulst
Plaats : Groenendijk
Naam : (naamloos)
Eigenaar: GE
Staat: 2
RM: 22.220

Nummer: 12
Gemeente : Hulst
Plaats : Hulst
Naam : Stadsmolen
Eigenaar: GE
Staat: 2
RM: 22.737

Nummer: 13
Gemeente : Hulst
Plaats : Kuitaart
Naam : Vogelzicht
Eigenaar: ST
Staat: 4
RM: 22.228

Nummer: 14
Gemeente : Kapelle
Plaats : Wemeldinge
Naam : De Hoop
Eigenaar: GE
Staat: 3
RM: 23.514

Nummer: 15
Gemeente : Kapelle
Plaats : Wemeldinge
Naam : Aeolus
Eigenaar: GE
Staat: 3
RM: 23.489

Nummer: 16
Gemeente : Middelburg
Plaats : Middelburg
Naam : De Koning
Eigenaar: GE
Staat: 4
RM: 29.611

Nummer: 17
Gemeente : Middelburg
Plaats : Middelburg
Naam : Seismolen
Eigenaar: GE
Staat: 3
RM: 29.478

Nummer: 18
Gemeente : Middelburg
Plaats : Middelburg
Naam : De Hoop
Eigenaar: GE
Staat: 3
RM: 29.653

Nummer: 19
Gemeente : Middelburg
Plaats : Middelburg
Naam : Ons Genoegen
Eigenaar: GE
Staat: 3
RM: 29.389

Nummer: 20
Gemeente : Middelburg
Plaats : Nieuw- en St. Joosland
Naam : Buiten Verwachting
Eigenaar: GE
Staat: 3
RM: 29.733

Nummer: 21
Gemeente : Middelburg
Plaats : Arnhemuiden
Naam : Nooit Gedacht
Eigenaar: GE
Staat: 3
RM: 8.287

Nummer: 22
Gemeente : Noord-Beveland
Plaats : Wissenkerke
Naam : De Onderneming
Eigenaar: PA
Staat: 4
RM: 39.098

Nummer: 23
Gemeente : Noord-Beveland
Plaats : Wissenkerke
Naam : Landzicht
Eigenaar: PA
Staat: 3
RM: 39.099

Nummer: 24
Gemeente : Noord-Beveland
Plaats : Kortgene
Naam : De Korenbloem
Eigenaar: ST
Staat: 4
RM: 23.771

Nummer: 25
Gemeente : Noord-Beveland
Plaats : Colijnsplaat
Naam : Nooit Gedacht
Eigenaar: PA
Staat: 4
RM: 23.773

Nummer: 26
Gemeente : Noord-Beveland
Plaats : Colijnsplaat
Naam : Oude Molen
Eigenaar: GE
Staat: 3
RM: 23.777

Nummer: 27
Gemeente : Reimerswaal
Plaats : Kruiningen
Naam : De Oude Molen
Eigenaar: GE
Staat: 4
RM: 32.420

Nummer: 28
Gemeente : Reimerswaal
Plaats : Waarde
Naam : De Hoed
Eigenaar: ST
Staat: 2
RM: 32.419

Nummer: 29
Gemeente : Reimerswaal
Plaats : Krabbendijke
Naam : De Rozenboom
Eigenaar: GE
Staat: 3
RM: 32.416

Nummer: 30
Gemeente : Reimerswaal
Plaats : Rilland
Naam : De Witte Molen
Eigenaar: GE
Staat: 4
RM: 32.424

Nummer: 31
Gemeente : Schouwen-Duiveland
Plaats : Haamstede
Naam : De Graanhalm
Eigenaar: PA
Staat: 2
RM: 38.786

Nummer: 32
Gemeente : Schouwen-Duiveland
Plaats : Ellemeet
Naam : 't Hert
Eigenaar: PA
Staat: 3
RM: 29.911

Nummer: 33
Gemeente : Schouwen-Duiveland
Plaats : Elkerzee
Naam : De Lelie
Eigenaar: PA
Staat: 4
RM: 29.912

Nummer: 34
Gemeente : Schouwen-Duiveland
Plaats : Moriaanshoofd
Naam : De Zwaan
Eigenaar: ST
Staat: 2
RM: 29.914

Nummer: 35
Gemeente : Schouwen-Duiveland
Plaats : Brouwershaven
Naam : De Haan
Eigenaar: PA
Staat: 3
RM: 11.155

Nummer: 36
Gemeente : Schouwen-Duiveland
Plaats : Brouwershaven
Naam : Windlust
Eigenaar: GE
Staat: 3
RM: -

Nummer: 37
Gemeente : Schouwen-Duiveland
Plaats : Zonnemaire
Naam : De Korenbloem
Eigenaar: GE
Staat: 2
RM: 11.211

Nummer: 38
Gemeente : Schouwen-Duiveland
Plaats : Zierikzee
Naam : De Hoop
Eigenaar: GE
Staat: 2
RM: 40.707

Nummer: 39
Gemeente : Schouwen-Duiveland
Plaats : Zierikzee
Naam : Den Haas
Eigenaar: GE
Staat: 4
RM: 40.483

Nummer: 40
Gemeente : Schouwen-Duiveland
Plaats : Dreischor
Naam : Aeolus
Eigenaar: GE
Staat: 4
RM: 11.161

Nummer: 41
Gemeente : Schouwen-Duiveland
Plaats : Nieuwerkerk
Naam : (naamloos)
Eigenaar: GE
Staat: 2
RM: 14.170

Nummer: 42
Gemeente : Schouwen-Duiveland
Plaats : Oosterland
Naam : (naamloos)
Eigenaar: ST
Staat: 4
RM: 14.163

Nummer: 43
Gemeente : Sluis
Plaats : Retranchement
Naam : (naamloos)
Eigenaar: GE
Staat: 2
RM: 33.921

Nummer: 44
Gemeente : Sluis
Plaats : Nieuwvliet
Naam : (naamloos)
Eigenaar: ST
Staat: 4
RM: 31.529

Nummer: 45
Gemeente : Sluis
Plaats : Schoondijke
Naam : De Hulsters Molen
Eigenaar: ST
Staat: 2
RM: 31.528

Nummer: 46
Gemeente : Sluis
Plaats : IJzendijke
Naam : De Witte Juffer
Eigenaar: GE
Staat: 2
RM: 31.531

Nummer: 47
Gemeente : Sluis
Plaats : Zuidzande
Naam : (naamloos)
Eigenaar: PA
Staat: 4
RM: 31.549

Nummer: 48
Gemeente : Sluis
Plaats : Sluis
Naam : De Brak
Eigenaar: PA
Staat: 4
RM: 33.892

Nummer: 49
Gemeente : Sluis
Plaats : Cadzand
Naam : Nooit Gedacht
Eigenaar: ST
Staat: 4
RM: 31.510

Nummer: 50
Gemeente : Terneuzen
Plaats : Axel
Naam : Stadsmolen
Eigenaar: ST
Staat: 3
RM: 360.096

Nummer: 51
Gemeente : Terneuzen
Plaats : Biervliet
Naam : De Harmonie
Eigenaar: PA
Staat: 4
RM: 35.019

Nummer: 52
Gemeente : Terneuzen
Plaats : Hoek
Naam : Windlust
Eigenaar: GE
Staat: 2
RM: 35.021

Nummer: 53
Gemeente : Terneuzen
Plaats : Terneuzen
Naam : Eben Haezer
Eigenaar: GE
Staat: 3
RM: 35.023

Nummer: 54
Gemeente : Tholen
Plaats : Sint Philipsland
Naam : De Hoop
Eigenaar: GE
Staat: 4
RM: 33.667

Nummer: 55
Gemeente : Tholen
Plaats : Stavenisse
Naam : (naamloos)
Eigenaar: GE
Staat: 1
RM: 35.402

Nummer: 56
Gemeente : Tholen
Plaats : Sint Annaland
Naam : Standerdmolen
Eigenaar: GE
Staat: 4
RM: 35.384

Nummer: 57
Gemeente : Tholen
Plaats : Sint Annaland
Naam : De Vier Winden
Eigenaar: PA
Staat: 3
RM: 35.382

Nummer: 58
Gemeente : Tholen
Plaats : Sint Maartensdijk
Naam : De Nijverheid
Eigenaar: GE
Staat: 4
RM: 35.436

Nummer: 59
Gemeente : Tholen
Plaats : Scherpenisse
Naam : De Korenbloem
Eigenaar: GE
Staat: 4
RM: 35.399

Nummer: 60
Gemeente : Tholen
Plaats : Poortvliet
Naam : De Korenaar
Eigenaar: PA
Staat: 2
RM: 35.377

Nummer: 61
Gemeente : Tholen
Plaats : Oud-Vossemeer
Naam : De Jager
Eigenaar: ST
Staat: 4
RM: 35.369

Nummer: 62
Gemeente : Tholen
Plaats : Tholen
Naam : De Hoop
Eigenaar: GE
Staat: 2
RM: 35.364

Nummer: 63
Gemeente : Tholen
Plaats : Tholen
Naam : De Verwachting
Eigenaar: PA
Staat: 4
RM: 527.659

Nummer: 64
Gemeente : Veere
Plaats : Westkapelle
Naam : De Noorman
Eigenaar: GE
Staat: 4
RM: 38.851

Nummer: 65
Gemeente : Veere
Plaats : Domburg
Naam : Weltevreden
Eigenaar: GE
Staat: 4
RM: 13.207

Nummer: 66
Gemeente : Veere
Plaats : Oostkapelle
Naam : d' Arke
Eigenaar: GE
Staat: 4
RM: 42.163

Nummer: 67
Gemeente : Veere
Plaats : Aagtekerke
Naam : (naamloos)
Eigenaar: GE
Staat: 4
RM: 28.108

Nummer: 68
Gemeente : Veere
Plaats : Zoutelande
Naam : (naamloos)
Eigenaar: GE
Staat: 4
RM: 36.865

Nummer: 69
Gemeente : Veere
Plaats : Meliskerke
Naam : De Korenhoop
Eigenaar: GE
Staat: 4
RM: 28.120

Nummer: 70
Gemeente : Veere
Plaats : Biggekerke
Naam : (naamloos)
Eigenaar: PA
Staat: 3
RM: 36.859

Nummer: 71
Gemeente : Veere
Plaats : Serooskerke
Naam : De Jonge Johannes
Eigenaar: PA
Staat: 3
RM: 37.031

Nummer: 72
Gemeente : Veere
Plaats : Gapinge
Naam : De Graanhalm
Eigenaar: ST
Staat: 4
RM: 37.012

Nummer: 73
Gemeente : Veere
Plaats : Veere
Naam : De Koe
Eigenaar: PA
Staat: 2
RM: 36.991

Nummer: 74
Gemeente : Veere
Plaats : Koudekerke
Naam : De Lelie
Eigenaar: GE
Staat: 4
RM: 36.862

Nummer: 75
Gemeente : Veere
Plaats : Grijskerke
Naam : 't Welvaaren van Grijskerke
Eigenaar: PA
Staat: niet opgenomen
RM: -

Nummer: 76
Gemeente : Vlissingen
Plaats : Oost-Souburg
Naam : De Pere
Eigenaar: GE
Staat: 3
RM: 37.843

Nummer: 77
Gemeente : Vlissingen
Plaats : Vlissingen
Naam : Oranjemolen
Eigenaar: GE
Staat: 4
RM: 37.834

Bijlage 2

Getijdenmolens

Nummer: 78
Gemeente : Middelburg
Plaats : Middelburg
Naam : -
Eigenaar: PA
Staat: -
RM: -

Eigenaar:

GE = gemeente

PA = particulier

ST= stichting

RM: rijksmonumentnummer

Nummer: 79
Gemeente : Goes
Plaats : Goes
Naam : -
Eigenaar: GE
Staat: -
RM: -

Nummer: 80
Gemeente : Terneuzen
Plaats : Sas van Gent
Naam : -
Eigenaar: GE
Staat: -
RM: -

Molenrompen

Eigenaar:

GE = gemeente

PA = particulier

ST= stichting

RM: rijksmonumentnummer

Nummer: 81

Gemeente : Borsele

Plaats : Ellewoutsdijk

Naam : De Phoenix

Eigenaar: PA

Staat: -

RM: -

Nummer: 82

Gemeente : Goes

Plaats : Oud-Sabbinge

Naam : De Haas

Eigenaar: PA

Staat: -

RM: -

Nummer: 83

Gemeente : Borsele

Plaats : Lewedorp

Naam : Oranjemolen

Eigenaar: PA

Staat: -

RM: -

Nummer: 84

Gemeente : Noord-Beveland

Plaats : Kamperland

Naam : De Goede Verwachting

Eigenaar: PA

Staat: -

RM: -

Nummer: 85

Gemeente : Middelburg

Plaats : Middelburg

Naam : De Onderneming

Eigenaar: PA

Staat: -

RM: -

Nummer: 86
Gemeente : Middelburg
Plaats : Sint Laurens
Naam : De Hoop
Eigenaar: GE
Staat: -
RM: 522578

Nummer: 87
Gemeente : Sluis
Plaats : Ter Hofstede
Naam : De Meermin
Eigenaar: PA
Staat: -
RM: 527665

Nummer: 88
Gemeente : Sluis
Plaats : Cadzand
Naam : Molen van Aalbrechtse
Eigenaar: PA
Staat: -
RM: 31510

Nummer: 89
Gemeente : Sluis
Plaats : Zuidzande
Naam : (naamloos)
Eigenaar: PA
Staat: -
RM: 31549

Nummer: 90
Gemeente : Sluis
Plaats : Nieuwvliet
Naam : Molen Luteyn
Eigenaar: PA
Staat: -
RM: 527655

Nummer: 91
Gemeente : Sluis
Plaats : Breskens
Naam : Molen van Risseeuw
Eigenaar: PA
Staat: -
RM: 527658

Nummer: 92
Gemeente : Sluis
Plaats : Hoofdplaat
Naam : De Hoop
Eigenaar: PA
Staat: -
RM: -

Nummer: 93
Gemeente : Hulst
Plaats : Lamswaarde
Naam : L'Ordre
Eigenaar: PA
Staat: -
RM: -

Nummer: 94
Gemeente : Tholen
Plaats : Poortvliet
Naam : De Graanhalm
Eigenaar: PA
Staat: -
RM: -

Nummer: 95
Gemeente : Borsele
Plaats : Heinkenszand
Naam : De Hoop
Eigenaar: PA
Staat: -
RM: 9984

Nummer: 96
Gemeente : Terneuzen
Plaats : Sas van Gent
Naam : Walmolen
Eigenaar: PA
Staat: -
RM: 387338

Nummer: 97
Gemeente : Terneuzen
Plaats : Overslag
Naam : Ronde Molen
Eigenaar: PA
Staat: -
RM: 527506

Nummer: 98
Gemeente : Tholen
Plaats : Sint Maartensdijk
Naam : De Hoop
Eigenaar: PA
Staat: -
RM: 35409

Bijlage 3

Besluit van gedeputeerde staten van Zeeland houdende wijziging van het Algemeen subsidiebesluit Zeeland 2023

Besluit van gedeputeerde staten van Zeeland van 28 november 2023, nr. 378183, houdende wijziging van het Algemeen subsidiebesluit Zeeland 2023.

Gedeputeerde staten van Zeeland,

- overwegende dat voor verstrekking van subsidies in het kader van de restauratie van rijksmonumenten bijzondere bepalingen in het Algemeen subsidiebesluit Zeeland 2023 benodigd zijn;
- overwegende dat in deze bijzondere bepalingen periodiek wijzigingen worden aangebracht om knelpunten in de uitvoering op te lossen en gewenste beleidswijzigingen te implementeren;
- gelet op artikel 7 van de Algemene subsidieverordening Zeeland 2023;

besluiten vast te stellen de navolgende wijziging van het Algemeen subsidiebesluit Zeeland 2023:

Artikel I

Hoofdstuk 5 van het Algemeen subsidiebesluit Zeeland 2023 komt te luiden:

Hoofdstuk 5 Bijzondere bepalingen voor verstrekking van subsidie voor restauratie rijksmonumenten

§ 5.1 Begripsbepalingen

Artikel 5.1.1

In dit hoofdstuk wordt verstaan onder:

- a. cofinanciering: elke vorm van aanvullende financiering buiten de provinciale restauratiesubsidie. Dit betreft zowel eigen vermogen alsook vreemd vermogen;
- b. deskundig restauratiebedrijf: een bedrijf dat de restauratiewerkzaamheden uitvoert volgens de in de beroepsgroep geldende kwaliteitsrichtlijnen en normen, voor zover deze zijn vastgesteld door het College van Deskundigen Restauratiekwaliteit van de Stichting Erkende Restauratiekwaliteit Monumentenzorg;
- c. herbestemming: het geven van een nieuwe functie aan een rijksmonument of het herstellen van de functie die het rijksmonument had voor een periode van leegstand;
- d. restauratie: het verrichten van die werkzaamheden, de normale instandhouding te boven gaand, die voor het herstel van een rijksmonument noodzakelijk zijn;
- e. restauratieplan: een plan bestaande uit:
 - 1°. een adequaat overzicht van aard en omvang van de werkzaamheden en beschrijving van de daarmee beoogde resultaten in de vorm van een bestek inclusief tekeningen van de huidige en nieuwe situatie, gecombineerd met een projectplan voor de bestemming of herbestemming;
 - 2°. actuele overzichts- en detailfoto's die een duidelijke indruk geven van het rijksmonument en zijn gebreken; en
 - 3°. een begroting van de restauratiewerkzaamheden gespecificeerd in hoeveelheden, manuren, materialen, stelposten en onderaannemers en niet ouder dan 2 jaar;
- f. rijksmonument: monument dat is ingeschreven in het rijksmonumentenregister als bedoeld in artikel 1.1 van de Erfgoedwet of een zelfstandig onderdeel daarvan, en dat zich fysiek in de provincie Zeeland bevindt dan wel in het rijksmonumentenregister is gekoppeld aan een zich fysiek in de provincie Zeeland bevindend rijksmonument;
- g. Sim: Subsidieregeling instandhouding monumenten;
- h. zelfstandig onderdeel: zelfstandig onderdeel als bedoeld in artikel 1, onderdeel I, van de Subsidie-regeling instandhouding monumenten.

§ 5.2 Subsidieverlening

Artikel 5.2.1

Subsidie kan worden verleend voor de restauratie van een rijksmonument.

Artikel 5.2.2

1. Subsidie wordt verleend aan de eigenaar van het rijksmonument.
2. Subsidie kan worden verleend aan een natuurlijk persoon.

Artikel 5.2.3

Een subsidie voor de restauratie van een rijksmonument bedraagt maximaal zeventig procent van de subsidiabele kosten met een maximum van € 500.000.

§ 5.3 Weigeringsgronden

Artikel 5.3.1

1. In afwijking van artikel 1.2.1, tweede lid, aanhef en onderdeel a, wordt subsidie niet verstrekt indien met de activiteiten, waarvoor subsidie wordt aangevraagd, is aangevangen voordat de subsidie is verleend.
2. In aanvulling op artikel 1.2.1, tweede lid, wordt subsidie niet verstrekt:
 - a. voor restauratie van:
 - 1°. een woonhuis als bedoeld in artikel 1, aanhef en onderdeel k, van de Sim, tenzij het een aanvraag betreft van een professionele organisatie voor monumentenbehoud, gemeente, waterschap of openbaar lichaam dat is ingesteld met toepassing van de Wet gemeenschappelijke regelingen;
 - 2°. een groen monument als bedoeld in artikel 1, aanhef en onderdeel b, van de Sim; of
 - 3°. een archeologisch monument als bedoeld in artikel 1.1 van de Erfgoedwet;
 - b. indien naar het oordeel van gedeputeerde staten het reguliere onderhoud van het rijksmonument niet voor zes jaar na realisatie van de restauratie waarvoor subsidie wordt aangevraagd voldoende is gewaarborgd;
 - c. indien voor dezelfde activiteit in de afgelopen tien jaren reeds door gedeputeerde staten een subsidie is verstrekt;
 - d. voor zover bij schade de subsidiabele kosten op grond van een verzekering worden gedekt.
3. In afwijking van artikel 1.2.1, tweede lid, aanhef en onderdeel d, wordt subsidie niet verstrekt indien:
 - a. de te verstrekken subsidie € 50.000 of minder bedraagt in het geval het een restauratie betreft van een rijksmonument dat in het rijksmonumentenregister is opgenomen onder de hoofdcategorie 'Religieuze gebouwen' en de subcategorie 'Kerk en kerkonderdeel', dan wel in de hoofdcategorie 'Boerderijen, molens en bedrijven';
 - b. de te verstrekken subsidie minder bedraagt dan € 100.000 in het geval het een restauratie betreft van een ander rijksmonument.

§ 5.4 Subsidiabele kosten

Artikel 5.4.1

1. In afwijking van artikel 1.3.1 en artikel 1.3.2 zijn subsidiabel de kosten van werkzaamheden, maatregelen en voorzieningen die als zodanig zijn aangemerkt in de Leidraad subsidiabele instandhoudingskosten die als bijlage bij de Sim is opgenomen.
2. Indien voor de instandhouding van het rijksmonument een subsidie in het kader van de Sim is verstrekt, komen de in de beschikking tot subsidieverstrekking subsidiabel geachte kosten niet in aanmerking voor subsidie op basis van dit hoofdstuk.

§ 5.5 De aanvraag voor de subsidie

Artikel 5.5.1

Een subsidie voor restauratie rijksmonumenten kan uitsluitend worden verstrekt als gedeputeerde staten de mogelijkheid tot het indienen van een aanvraag voor subsidie hebben opengesteld door vaststelling van een openstellingsperiode voor de indiening van de aanvraag voor subsidie.

Artikel 5.5.2

1. De aanvraag voor een subsidie voor restauratie rijksmonumenten wordt bij gedeputeerde staten ingediend door gebruik te maken van een volledig ingevuld aanvraagformulier subsidie restauratie rijksmonumenten Provincie Zeeland.
2. In aanvulling op artikel 1.4.2, tweede lid, bevat de aanvraag voor een subsidie voor restauratie rijksmonumenten:
 - a. een restauratieplan voor het rijksmonument;
 - b. een sluitende begroting, uitgevoerd in het standaard begrotingsmodel van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, inclusief dekkingsplan, voorzien van stukken waaruit de hoogte van de cofinanciering blijkt;
 - c. een niet meer dan twee jaar oud inspectierapport dat de technische of fysieke staat van het rijksmonument beschrijft en dat is opgesteld door een ter zake deskundige en onafhankelijke persoon of instantie, zoals de Monumentenwacht Zeeland;
 - d. een sluitende exploitatiebegroting waaruit tevens blijkt, door middel van een meerjarenonderhoudsplan, dat het reguliere onderhoud voor zes jaar na afronding van de restauratie is gewaarborgd;

- e. indien rijkssubsidie is ontvangen of is aangevraagd in het kader van de Sim: een kopie van de subsidiebeschikking dan wel de ontvangstbevestiging van de subsidieaanvraag;
 - f. een door een erkend bureau opgestelde bouwhistorische verkenning, voor zover sprake is van herbesteding of herstel van de oorspronkelijke bestemming na leegstand, uitgevoerd conform de Richtlijnen bouwhistorisch onderzoek van de Rijksdiensten voor het Cultureel Erfgoed, 2009;
 - g. de naam van minimaal één deskundig restauratiebedrijf dat wordt uitgenodigd om een offerte uit te brengen voor de uitvoering van het restauratieplan;
 - h. een toelichting op de openbare toegankelijkheid waarin wordt aangegeven hoe vaak het rijksmonument vrij en zonder afspraak is opengesteld voor het publiek.
3. Indien voor de uitvoering van de restauratie een omgevingsvergunning als bedoeld in de Omgevingswet vereist is, bevat de aanvraag daarnaast:
 - a. een onherroepelijke omgevingsvergunning; of
 - b. indien een omgevingsvergunning nog niet onherroepelijk is, maar wel is verleend: de verleende omgevingsvergunning; of
 - c. een ontvangstbewijs van het bevoegd gezag dat de aanvraag voor een omgevingsvergunning is ingediend, vergezeld van een bewijsstuk waaruit de positieve grondhouding ten aanzien van de voorgenomen restauratie door de Gemeentelijke Adviescommissie blijkt.
 4. Indien voor de uitvoering van de restauratie geen omgevingsvergunning als bedoeld in de Omgevingswet vereist is, bevat de aanvraag voor een subsidie daarnaast een bewijsstuk waaruit blijkt dat een omgevingsvergunning niet vereist is.

Artikel 5.5.3

Een onvolledige aanvraag voor een subsidie voor restauratie rijksmonumenten kan na het einde van de openstellingsperiode, bedoeld in artikel 5.5.1, alleen volledig worden gemaakt voor zover het geen inhoudelijke aanvulling of wijziging van de aanvraag betreft.

§ 5.6 Subsidieplafond en wegingsfactoren

Artikel 5.6.1

Gedeputeerde staten stellen voor de openstellingsperiode, bedoeld in artikel 5.5.1, een subsidieplafond vast.

Artikel 5.6.2

1. Indien de subsidieaanvragen die voldoen aan de subsidievereisten en waarop geen weigeringsgronden van toepassing zijn het vastgestelde subsidieplafond te boven gaan, maken gedeputeerde staten voor het bepalen van de volgorde van behandeling een rangschikking van de aanvragen door middel van het toekennen van punten op basis van de volgende criteria:
 - a. de cultuurhistorische waarde van het rijksmonument: maximaal 20 punten;
 - b. de bouwkundige urgentie van het rijksmonument of het zelfstandig onderdeel hiervan: maximaal 45 punten;
 - c. de mate van cofinanciering: maximaal 25 punten;
 - d. de mate waarin het rijksmonument aantoonbaar openbaar toegankelijk is voor het publiek: maximaal 5 punten;
 - e. of de aanvraag bijdraagt aan prioritaire provinciale beleidsdoelstellingen, namelijk instandhouding van kerkgebouwen, agrarisch erfgoed en industrieel erfgoed: 5 punten.
2. Gedeputeerde staten rangschikken de aanvragen op volgorde van het aantal toegekende punten.
3. Gedeputeerde staten verdelen het bedrag van het subsidieplafond op volgorde van de rangschikking.
4. Indien toepassing van het eerste lid ertoe leidt dat aanvragen op een gelijk puntenaantal eindigen, wordt subsidie verleend aan de aanvraag met het hoogste aantal punten behaald op basis van het criterium, bedoeld in het eerste lid, onderdeel b.
5. In het geval een subsidie niet volledig verleend kan worden als gevolg van het bereiken van het subsidieplafond, vindt verlening plaats ter hoogte van het nog beschikbare bedrag.
6. Indien naar het oordeel van gedeputeerde staten niet aannemelijk is dat de subsidieaanvragers na gedeeltelijke verlening van de subsidie de activiteiten uit zal voeren, zijn gedeputeerde staten bevoegd de subsidie te weigeren en de subsidie aan de eerstvolgende in de rangschikking te verlenen.

§ 5.7 De beslissing op de aanvraag voor de subsidie

Artikel 5.7.1

1. Gedeputeerde staten beslissen op de aanvraag voor de subsidie binnen zestien weken na afloop van de openstellingsperiode, bedoeld in artikel 5.5.1.
2. Gedeputeerde staten kunnen de beslistermijn eenmalig met maximaal vier weken verlengen.

Artikel 5.7.2

Voor de beoordeling van de aanvraag kan advies worden gevraagd aan een extern deskundige.

Artikel 5.7.3

1. Indien de omgevingsvergunning, bedoeld in de Omgevingswet, op het moment van de aanvraag voor subsidie nog niet onherroepelijk is, verstrekken gedeputeerde staten de subsidie onder de opschortende voorwaarde dat de omgevingsvergunning zal worden verleend door de daartoe bevoegde instantie en onherroepelijk is binnen een jaar na bekendmaking van de beschikking tot subsidieverlening.
2. De voorwaarde vervalt, indien gedeputeerde staten daarop niet binnen vier weken na het verstrijken van de in het eerste lid bedoelde termijn een beroep hebben gedaan.
3. Het beroep op de voorwaarde geschiedt door de subsidie met toepassing van artikel 4:46, eerste lid, van de Algemene wet bestuursrecht op nihil vast te stellen.

§ 5.8 Verplichtingen

Artikel 5.8.1

1. Onverminderd het bepaalde in § 1.6 heeft de subsidieontvanger de volgende verplichtingen:
 - a. voor de duur van de werkzaamheden waarvoor de subsidie is verleend, wordt een casco-all-risk verzekering afgesloten;
 - b. de restauratiewerkzaamheden worden uitgevoerd volgens de in de beroepsgroep geldende normen, voor zover deze zijn vastgesteld door het College van Deskundigen Restauratiekwaliteit van de Stichting Erkende Restauratiekwaliteit Monumentenzorg;
 - c. na afloop van de werkzaamheden waarvoor de subsidie is verleend, wordt het betreffende rijksmonument minimaal zes jaar bewaard en onderhouden in de staat waarin het door de werkzaamheden, waarvoor de subsidie is verleend, is gebracht;
 - d. de werkzaamheden waarvoor de subsidie is verleend, worden binnen tien maanden na afloop van de openstellingsperiode gestart;
 - e. de werkzaamheden waarvoor de subsidie is verleend, worden binnen 36 maanden na afloop van de openstellingsperiode afgerond;
 - f. het rijksmonument of een zelfstandig onderdeel hiervan is en blijft gedurende 10 jaar na de datum van subsidieverlening adequaat verzekerd tegen in ieder geval schade als gevolg van brand, storm en bliksem.
2. Op schriftelijk gemotiveerd verzoek van de aanvrager, kunnen gedeputeerde staten afwijken van het bepaalde in het eerste lid, aanhef en onder d en e.

Artikel II

De toelichting op hoofdstuk 5 van het Algemeen subsidiebesluit Zeeland 2023 komt te luiden:

Toelichting op hoofdstuk 5 Bijzondere bepalingen voor verstrekking van subsidie voor restauratie rijksmonumenten

Artikel 5.1.1

Onder b.

Voor de kwaliteitsrichtlijnen en normen van het College van Deskundigen Restauratiekwaliteit van de Stichting Erkende Restauratiekwaliteit Monumentenzorg, wordt verwezen naar: www.stichtingerm.nl/richtlijnen

Artikel 5.6.2

lid 1

Onder a.

De cultuurhistorische waarde van het rijksmonument (max. 20 punten) wordt gemotiveerd gewaardeerd door te scoren op basis van de vijf deelwaarde categorieën conform de 'Richtlijnen bouwhistorisch onderzoek' van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (cultuurhistorische waarde, architectuurhistorische waarde, ensemblewaarden/situationele en stedenbouwkundige waarden, gaafheid/herkenbaarheid en zeldzaamheid). Gedeputeerde Staten vragen op dit onderdeel advies aan onafhankelijk deskundigen.

Waardering	Score
Hoog	20 punten
Positief	10 punten
Indifferent	5 punten
Nihil	0 punten

Onder b.

Bij de bouwkundige urgentie (max. 45 punten) gaat het om de bouwtechnische staat waarin het rijksmonument of het zelfstandig onderdeel zich vóór aanvang van de werkzaamheden bevindt. Hoe slechter de bouwtechnische staat, hoe hoger wordt gescoord. De waardering vindt plaats overeenkomstig de volgende scoretabel én zal door middel van een schouw ter plaatste gecontroleerd worden:

Waardering	Score
Slecht	45 punten
Matig	30 punten
Redelijk	15 punten
Goed	0 punten

Onder c.

Met het criterium mate van cofinanciering (max. 25 punten) wordt beoogd subsidieaanvragers te stimuleren tot een hoger cofinancieringspercentage.

Mate van cofinanciering	Score
Voor cofinanciering tot en met 30%	0 punten
Voor cofinanciering van meer dan 30% maar minder dan of gelijk aan 40%	5 punten
Voor cofinanciering van meer dan 40% maar minder dan of gelijk aan 50%	10 punten
Voor cofinanciering van meer dan 50% maar minder dan of gelijk aan 60%	15 punten
Voor cofinanciering van meer dan 60% maar minder dan of gelijk aan 70%	20 punten
Voor cofinanciering van meer dan 70%	25 punten

Onder d.

Bij de mate waarin het rijksmonument aantoonbaar openbaar, dat wil zeggen vrij en zonder afspraak, toegankelijk is voor het publiek (max. 5 punten) wordt hoger gescoord naarmate de openbare toegankelijkheid voor het publiek groter is. De puntentoekenning vindt plaats overeenkomstig de volgende scoretabel:

Aantal dagen per jaar openbaar toegankelijk	Score
Gedurende 300 en meer dagen per jaar	5 punten
Gedurende 100 – 299 dagen per jaar	4 punten
Gedurende 30 – 99 dagen per jaar	2 punten
Gedurende 0 – 29 dagen per jaar	0 punten

Onder e.

Bij de verdeling van punten wordt prioriteit gegeven aan de instandhouding van kerken, agrarisch erfgoed en industrieel erfgoed. Het gaat hierbij om de oorspronkelijke functie zoals aangegeven in het Rijksmonumentenregister. Bedoeld worden rijksmonumenten met de hoofdcategorie 'Religieuze gebouwen' en de subcategorie 'Kerk en kerkonderdeel', en rijksmonumenten in de hoofdcategorie 'Boerderijen, molens en bedrijven'. Rijksmonumenten in deze categorieën kunnen 5 punten extra scoren.

Artikel III

Dit besluit treedt in werking met ingang van de eerste dag na de datum van uitgifte van het Provinciaal Blad waarin het wordt geplaatst.

Aldus vastgesteld in de vergadering van gedeputeerde staten van 28 november 2023.

Drs. J.M.M. Polman, voorzitter

Drs. M.C.J. Franken, secretaris

Bijlage 4

Provinciale Staten van Zeeland
t.a.v de voorzitter
Postbus 6001
4330 LA Middelburg

Onderwerp	Zaaknummer	Behandeld door	Verzonden
Bestedingsprogramma kwaliteitsimpuls erfgoed 2024	396036		

Middelburg, 25 januari 2024

Geachte voorzitter,

In de Najaarsnota 2023 hebben uw Staten € 2 miljoen beschikbaar gesteld om een impuls te geven aan het erfgoed. Dit geld kwam uit de investeringsagenda. Voor deze middelen hebben wij nu een bestedingsprogramma erfgoed 2024 vastgesteld. U vindt dit programma ter informatie als bijlage bij deze brief. In dit programma vindt u bestedingsplannen voor deze "extra" middelen. Dit programma geldt nu alleen voor 2024. In de voorjaarsnota 2024 volgt een voorstel om de middelen voor 2025 t/m 2027 beschikbaar te stellen.

Het bestedingsprogramma is gebaseerd op de wisselwerking van drie pijlers: De waarde van Erfgoed, De basis op Orde; en Vernieuwing en Verbreding.

Met deze driedeling werken we aan het besef van het belang van erfgoed; zorgen we voor een goede infrastructuur voor haar behoud en stimuleren we innovatie in dit veld. Deze drie onderdelen werken continu op elkaar in. Een gebrek aan besef van de waarde van erfgoed zorgt bijvoorbeeld voor weinig investeringsbereidheid en weinig aandacht voor het onderwerp bij overheden. Investeringsplannen moeten worden gedaan op alle drie deze vlakken tegelijkertijd, om zo het ecosysteem van het Zeeuwse erfgoed op gang te helpen. Tegelijkertijd is het een gegeven dat een groot deel van ons gebouwd erfgoed er slecht bij staat.

Een relatief grote verhoging van het restauratiebudget met 1 miljoen euro en een bijbehorende 0,2 miljoen euro voor onderzoek hieromtrent, zorgt ervoor dat het zwaartepunt van de investeringen ligt bij het op orde brengen van de basis. Maar naast het restauratiebudget zijn voor de basis op orde ook andere zaken nodig: InterBestuurlijk Toezicht; digitale toegankelijkheid; ondersteunen en/of professionaliseren vrijwilligersorganisaties en het investeren op ambachten. Voor de pijler vernieuwing en verbreding richten we het programma in op participatie en publieksarcheologie bij natuurlijke versterking. Tot slot is voor de waarde van erfgoed belangrijk om te gaan werken aan het concretiseren van 1 erfgoedlijn per jaar; aan educatie en aan communicatie.

Hiermee geven wij invulling aan PS-toezegging nummer 11.

Met vriendelijke groet,

Gedeputeerde Staten van Zeeland,

drs. J.M.M. Polman
Commissaris van de Koning

drs. M.C.J. Franken
Secretaris-algemeen directeur

Bijlagen:

1. Bestedingsprogramma erfgoed 2024

Noem in uw contact met ons steeds het zaaknummer. Dit staat bovenaan deze brief.

Een duurzame investering in het verleden voor de toekomst

Bestedingsprogramma Erfgoed 2024

Zeeland heeft een rijk erfgoed.

Het verhaal van Zeeland is een dynamisch verhaal van wisselende invloeden: Romeinen, Vikingen, Friezen, Vlaamse en Hollandse Graven, Spaanse Keizers en overzeese koloniën zijn slechts een paar voorbeelden. Door haar ligging aan de mond van de Schelde is Zeeland al meer dan tweeduizend jaar een centrum van menselijke activiteit die heeft geleid tot onze rijke Zeeuwse cultuur. Dit zien we terug in unieke gebouwen, archeologische sites, typerend kledingstukken, dialecten/streektaalen, gebruiken of plaatsnamen (Wist u dat de naam Walcheren afkomstig is van Walichrum, de oude nederzetting bij Domburg die door de Vikingen is geplunderd en later door hen bewoond?). Dit alles vatten we samen in de term “erfgoed”. In het kort: *“Dat wat in het verleden door menselijk handelen is ontstaan en wat wij in het heden belangrijk vinden om door te geven aan de toekomst”*.

Deze verhalen die achter ons erfgoed schuil gaan zijn veelal niet bekend bij het brede publiek. Het belang van de St Bavokerk in Aardenburg kunnen we bijvoorbeeld niet begrijpen zonder te kijken naar de middeleeuwse positie van de stad Aardenburg als een van de belangrijkste handelssteden van Nederland (vele malen groter dan Amsterdam). Het gebouw zelf is gemaakt met de resten van de oude Romeinse tempel en het fort wat daar stond als onderdeel van het maritieme verdedigingssysteem van het Romeinse Rijk. Zeeland is vanzelfsprekend meer dan Zon, Zee en Strand. In eerdere tijden was Zeeland één van de drukste centra van de wereld. Als we dit verhaal beter kunnen uiten op lokaal én op provinciaal niveau, gaat ons erfgoed leven.

Het Zeeuws erfgoed staat onder druk.

Uit landelijk onderzoek blijkt dat het Zeeuws gebouwd erfgoed er niet goed voor staat. Een kwart van de niet-woonhuis Rijksmonumenten in onze provincie is in slechte of matige staat van onderhoud. Het in stand houden van (gebouwde) monumenten kost tijd en geld en wanneer dit niet goed wordt bijgehouden dienen nog veel duurdere restauratieprojecten zich aan. Daarnaast leggen steeds meer opgaven een ruimtelijke claim, waardoor (archeologische) monumenten moeten wijken. Ook door kennisverlies, gebrek aan vrijwilligers en toenemende globalisatie verdwijnt het materiële en het immateriële erfgoed wat Zeeland zo uniek maakt.

De Provincie heeft hier een rol in.

Het Rijk wijst rijksmonumenten aan. De gemeenten zijn belast met het toezicht op hun archeologische- gemeentelijke- en rijksmonumenten. Vanuit de Provincie is het toezicht op de gemeenten een van de taken op het gebied van deze monumentenzorg en bij ruimtelijke ontwikkelingen. Daarnaast geeft de provincie subsidie voor restauraties van rijksmonumenten en is de provincie eigenaar van alle roerende archeologische monumenten na een opgraving. Ook hebben wij een verplichting tot het in stand houden en het ontsluiten van een depot voor deze vondsten.

Fysiek behoud is niet genoeg.

Het restaureren is uiteindelijk het einde van een keten van handelingen. Anno 2023 heeft Zeeland een grote restauratieopgave voor het gebouwde erfgoed. Uit de Erfgoedmonitor van bureau Fenicks blijkt dat de restauratieopgave momenteel 54 miljoen bedraagt. Ongeveer 24 % van onze rijksmonumenten verkeren in matig tot slechte staat van onderhoud, terwijl het landelijk gemiddelde op 15% zit. Door Fenicks wordt aangegeven dat een jaarlijkse verdrievoudiging van ons huidige subsidiebudget (1,8 mln) dit percentage stap voor stap in 2034 naar het gemiddelde van 15% brengt. Tijdig onderhoud had kunnen voorkomen dat deze restauraties nodig waren. Hier hebben de eigenaren en de toezichhoudende gemeenten een grote rol in. Als we willen dat het erfgoed beter bijgehouden wordt dan moeten we investeren in dit totaalplaatje.

Het Zeeuws erfgoed heeft nog veel onbenut potentieel.

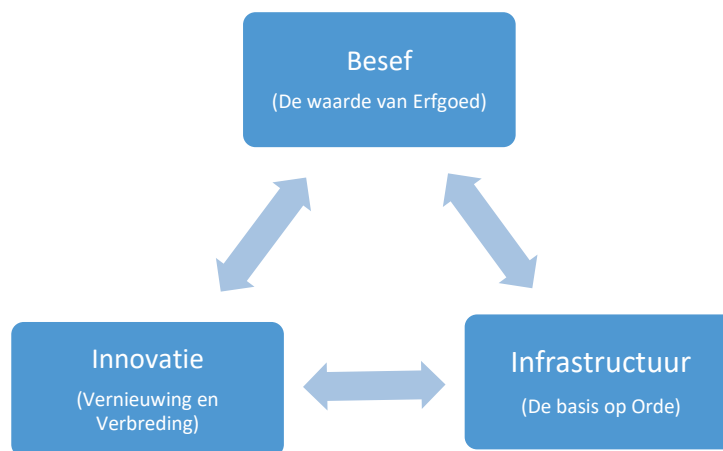
Erfgoed is een van de belangrijkste aspecten binnen het vormen van een eigen identiteit. Het is wat Zeeland tot Zeeland maakt. De Zeeuwse bevolking kent dit verhaal te weinig, laat staan dat we het voldoende benutten in de toeristische marketing of het trekken van nieuwe Zeeuwen. Dat komt ook door de traditionele manier waarop Erfgoed wordt benaderd. Het was iets van de “ivoren torens”, iets waar alleen “deskundigen” zich mee associëren of aan verbinden. Maar anno 2023 handelen we vanuit het verdrag van Faro en willen we nieuwe eigenaarschappen; behoud door ontwikkeling; koppeling met maatschappelijke thema's en verbreding en vernieuwing. Voor zowel immaterieel als materieel erfgoed.

Het doel van dit bestedingsplan is te zorgen voor een breder gedragen en beter gebruikt erfgoed, waardoor vanuit de samenleving meer op onderhoud ingezet kan worden in plaats van restauratie.

Ook voor Erfgoed geldt: voorkomen is beter dan genezen.

Een drieledig programma

In dit bestedingsplan wordt gewerkt vanuit dezelfde driedeling die ook in de Ontwikkelagenda Cultuurveld wordt gehanteerd: De waarde van Erfgoed, De basis op Orde; en Vernieuwing en Verbreding. Met deze driedeling werken we aan het besef van het belang van erfgoed, zorgen we voor een goede infrastructuur voor haar behoud en stimuleren we innovatie in dit veld. Deze drie onderdelen werken continu op elkaar in. Een gebrek aan besef van de waarde van erfgoed zorgt bijvoorbeeld voor weinig investeringsbereidheid en weinig aandacht voor het onderwerp bij overheden. Investerings moeten worden gedaan op alle drie deze vlakken tegelijkertijd, om zo het ecosysteem van het Zeeuwse erfgoed op gang te helpen. Tegelijkertijd is het een gegeven dat een groot deel van ons gebouwd erfgoed er slecht bij staat. Een relatief grote verhoging van het restauratiebudget á 1,2 miljoen euro per jaar zorgt er voor dat het zwaartepunt van de investeringen ligt bij de benodigde infrastructuur, oftewel het op orde brengen van de basis.

1. De Basis op Orde

Totaal € 1.450.000 per jaar

Binnen dit onderdeel zitten interventies die gericht zijn op de versterking van de infrastructuur voor de erfgoedsector. Met infrastructuur wordt bedoeld de ondersteuning van het veld door goed werkende instellingen met voldoende kundig personeel en toegankelijke financieringsvormen.

Meer ruimte voor subsidies: Boerderijen, Kerken, Molens e.a.

Om de huidige achterstand in restauraties weg te kunnen werken is een verhoging van het budget voor Restauratiesubsidies noodzakelijk. Voor 2024 is op 28 november 2023 door GS besloten het restauratie subsidieplafond te verhogen met 1 miljoen uit de middelen die in de Najaarsnota hiervoor waren gereserveerd.

Daarnaast vanaf 2024 een bedrag van 0,2 mln reserveren voor het doen van onderzoek Bijvoorbeeld naar molenroedes, maar ook naar stvz cultuurhistorische boerderijen, of cultuurhistorisch onderzoek naar paalhoofden enz. enz. Focus ligt bij kennis opbouw en versterking infrastructuur rondom het gebouwd erfgoed en de cultuurlandschappen van Zeeland.

Begroting: €1.200.000,- per jaar

Investing op Ambachten

Een grote uitdaging voor de restauratie van erfgoed is het langzaam verdwijnen van de ambachtelijk kennis die nodig om deze restauraties uit te voeren. De overdracht van kennis naar de jongere generaties stagneert. Een impuls op opleidingsniveau is noodzakelijk om te zorgen dat meer jongeren de keuze maken in dit vak te werken. Hier wordt reeds aan gewerkt via overleg met Scalda en HZ binnen het Ontwikkelprogramma Talent (met bestaande middelen) zoals dat onder de ontwikkelagenda cultuur door GS is vastgesteld. Er wordt momenteel verkend in hoeverre het inrichten van een speciale restauratieopleiding op zowel mbo als hbo niveau voor Zeeland haalbaar is.

Daarnaast is er behoefte aan een depot en een werkplaats voor ambachtslieden. Veel historisch bouw materiaal wordt nu nog weg gegooid omdat er geen ruimte is om het op te slaan voor hergebruik. Er is nu een initiatief vanuit een aantal vrijwilligersorganisaties ontstaan rondom dit gezamenlijke thema. Er is menskracht en activiteitenbudget nodig benodigd om dit in 2024 verder aan te jagen en in de verdere jaren mogelijk te gaan realiseren.

Begroting: 50.000,- per jaar

Ondersteuning en professionaliseren vrijwilligersorganisaties

Het erfgoedveld draait voor het overgrote deel op vrijwilligers. Veel relatief kleine verenigingen houden zich bezig met specifieke vormen van erfgoed. Het veld is versnipperd en kan daarmee onvoldoende gebruik maken van de mogelijkheden die er zijn voor financiering voor activiteiten en projecten. Hierdoor krimpen de organisaties en wordt het nog moeilijker het hoofd boven water te houden. Het professioneel ondersteunen van deze organisaties is een belangrijke randvoorwaarde voor de toekomst.

Een aantal organisaties is bovendien direct betrokken bij het beheer en onderhoud van (rijks)monumenten. Het gaat hier om molens, boerderijen en kerken, wat ook onze drie prioriteiten in ons subsidiebeleid zijn als het gaat om restaureren. Het versterken van deze organisaties is anno 2024 dringend noodzakelijk. Want er is een verband tussen goed beheer en onderhoud enerzijds met verval en hoge restauratiekosten anderzijds. Versterking betekent ook professionalisering. Dit heeft in onze ogen hoge prioriteit. We zijn hierover in gesprek met de Zeeuwse Boerderijen Stichting; de Stichting Oude Zeeuwse Kerken en de Vereniging Zeeuwse Molen stichting.

Begroting: €100.000,- per jaar

Digitale Toegankelijkheid Archeologisch Depot

Het Provinciaal archeologisch depot is op dit moment nauwelijks toegankelijk. Om hier via de digitale weg verandering in aan te brengen is het noodzakelijk dat het archeologisch depot aan sluit bij het lopende project om het Zeeuws erfgoed te ontsluiten via de platform Atlantis. Dit platform heeft een speciale module voor archeologie en er kan een koppeling gemaakt worden tussen deze module en het bestaande digitale beheersysteem Archeodepot. Dit vraagt wel personele inzet om de informatie uit dit systeem publiekstoegankelijke te maken d.m.v. publieksbeschrijvingen en foto's van objecten.

Begroting: €100.000,- per jaar

Versterking van Interbestuurlijk Toezicht

De Provincie heeft een taak als toezichthouder op de gemeenten, die op hun beurt voor een zeer groot deel verantwoordelijk zijn voor het ontwikkelen van beleid en de toezicht en handhaving op het gebied van monumenten. Deze taken zijn nog onvoldoende opgepakt. Door deze taak serieus te nemen worden gemeenten bewust van hun rol in het systeem en kunnen problemen vroegtijdig gesignaleerd worden en zo veel mogelijk voorkomen. IBT is een onderwerp in meerdere beleidsvelden en hiervoor zijn separaat aan u voorstellen gedaan door de hiervoor ambtelijk verantwoordelijken. De ambtelijke capaciteit noodzakelijk voor de uitvoering van het IBT door de provincie op het gebied van Erfgoed is reeds beschikbaar gesteld.

2. Vernieuwing en verbreding

Totaal € 350.000 per jaar

Ook het erfgoedveld moet dynamisch zijn om mee te kunnen gaan met maatschappelijke ontwikkelingen. In het kader vernieuwing en verbreding zitten initiatieven om op nieuwe manieren met erfgoed om te gaan. Dit kan zowel door het ontwikkelen van nieuw erfgoed, door het gebruik van nieuwe technologieën of manieren van werken, of het aan laten sluiten van nieuwe doelgroepen. Ook het samen brengen van verschillende maatschappelijke uitdagingen om zo meerwaarde te creëren past in dit onderdeel.

Om participatie in het erfgoedveld op weg te helpen moet de weg vrij gemaakt worden voor lokale initiatieven. Dit betekent dat de betrokkenheid van lokale organisaties in de wijken van steden en dorpen geactiveerd moeten worden om na te denken over (immaterieel) erfgoed en dat er ruimte gemaakt moet worden voor de erkenning van nieuw erfgoed in/uit deze gemeenschappen.

Hiervoor een programmabudget inrichten : max 100.000

Projectleider: 50.000 tijdelijke inhuur.

Een tweede project om vrijwilligers aan te trekken via een andere weg, is het project Erfgoed Gezocht. Dit project heeft met veel succes gedraaid in het oosten van Nederland, waarbij honderden nieuwe vrijwilligers zijn aangesloten om digitaal op zoek te gaan naar nieuwe archeologische sites. Een onderzoek van de Universiteit Leiden heeft reeds laten zien dat dit project ook veel potentie heeft voor Zeeland.

Voor activiteiten kosten (software en kaartenmateriaal) 50.000. Een projectleider: 50.000 tijdelijke inhuur.

Budget: €250.000,- per jaar

Publieksarcheologie bij natuurlijke verstoring

Het archeologisch bestel in Nederland is gebaseerd op het idee dat de verstoorder betaald. Daarbij is steeds het uitgangspunt geweest dat zo veel mogelijk in de grond bewaard blijft omdat het daarmee het beste beschermd is. Klimaatverandering en andere natuurlijke verstoring zoals kusterosie en zandhonger zijn in dit model niet voorzien. Neem nu de het verdrongen land van Saefthinghe, waar middeleeuwse resten in de Westerschelde blijven verdwijnen, of de resten van een mogelijke Romeinse haven die aanspoelen aan de noordkant van Walcheren. Juist deze plekken, waar de druk van een projectontwikkelaar ontbreekt, bieden uitgelezen kansen om onderzoek te doen onder leiding van een gekwalificeerde archeoloog, maar samen met vrijwilligers. Zo snijdt het mes aan twee kanten. Waardevolle archeologische informatie wordt gered en vrijwilligers kunnen een echte bijdrage leveren aan het veld.

Budget: €100.000,- per jaar

3. De waarde en zichtbaarheid van erfgoed

Totaal: € 200.000 per jaar

Dit onderdeel omvat acties die er op gericht zijn om het verhaal van de geschiedenis van Zeeland te vertellen en meer zichtbaar te maken. Belangrijk hierbij is de verbinding tussen het lokale verhaal en het overkoepelende Zeeuwse verhaal. De Erfgoedlijnen zijn een belangrijk middel om het Zeeuwse verhaal naar buiten te brengen. Het totaalprogramma biedt bovendien veel kansen voor educatie en om breed uit te dragen wat we op het gebied van erfgoed doen in Zeeland.

Uitwerken Erfgoedlijn per jaar

Hoewel de erfgoedlijnen hun weg hebben gevonden in de ambtelijke stukken, zijn ze nog te weinig gematerialiseerd in het veld. Het gaat daarbij niet noodzakelijkerwijs om productontwikkeling, maar ook het bundelen en verbinden van activiteiten en informatievoorziening op specifieke thema's. Een van de uitdagingen in het materialiseren van de erfgoedlijnen is dat ze zo breed en divers zijn dat alles onder een erfgoedlijn kan vallen. Door in overleg met het veld de focus te leggen op één erfgoedlijn per jaar wordt dit probleem verkleind.

Begroting: €100.000,- per jaar

Educatie

Alle bovenstaande activiteiten en programma's bieden koppelkansen met educatie. Het is niet de bedoeling om een nieuw en opzichzelfstaand educatieprogramma over erfgoed te ontwikkelen, maar juist om te zorgen dat educatie een integraal onderdeel wordt bij alle bovenstaande activiteiten. Door bijvoorbeeld te zorgen dat de lokale basisschool komt kijken bij de restauratie van de lokale molen, worden belangrijke zaadjes geplant; de zichtbaarheid van erfgoed wordt vergroot en bovendien de verbinding met de lokale gemeenschap versterkt. Daarbij is het van belang dat één persoon het overzicht houdt en dit organiseert zodat niet elk afzonderlijk project het wiel opnieuw uit hoeft te vinden.

Begroting: €50.000,- per jaar

Communicatie

Wat voor educatie geldt, geldt ook voor communicatie in brede zin. Door de communicatie over alle erfgoedprojecten in dit programma te bundelen wordt veel effectievere communicatie mogelijk. Activiteiten kunnen gebundeld worden in een agenda en de via één kanaal naar buiten gebracht worden. Dit verkleint de huidige versnippering, allemaal met als doel om de zichtbaarheid van ons erfgoed en wat we daar mee kunnen doen, te vergroten.

Begroting: €50.000,- per jaar

Bijlage 5

Voorstel taakomschrijving molenconsulent/-molenadviseur

- ✓ Regelmatig organiseren van overleg met moleneigenaren ter voorbereiding op provinciaal molenoverleg
- ✓ Regelmatig organiseren van overleg met alle molenactoren zoals molenaars, molenmakers, molenadviseurs en het Gilde van Molenaars, afdeling Zeeland
- ✓ Adviseren van moleneigenaren (gemeenten, stichtingen en particulieren) op het gebied van subsidies, brandpreventie, veiligheid, molenbiotopen en molennerven
- ✓ Adviseren van gemeenten over molenbiotopen (eventueel tegen betaling)
- ✓ Samen met de molendeskundige van de Monumentenwacht Zeeland verzamelen van informatie ten behoeve van de Molenrevue en/of molenpaspoorten
- ✓ Optreden als instructeur voor vrijwillig molenaars in opleiding.

Omvang formatie: ca. 30 uur per week (0,83 fte)

Functievereisten:

- ✓ Basiskennis: opleiding vrijwillig molenaar gevolgd bij Gilde van Molenaars met daarnaast een (bouwkundige) opleiding op MBO+/HBO-niveau
- ✓ Kennis van (Zeeuwse) molens als gevolg van ervaring door het draaien en malen met molens
- ✓ Communicatief in staat tot overleg met molenactoren zoals molenadviseurs, molenmakers, molenaars en eigenaren van molens
- ✓ Kennis van het brede veld van molenadvisering, zoals over subsidies, brandpreventie, veiligheid, molenbiotopen en molennerven
- ✓ Bereid om buiten de reguliere werktijden te werken
- ✓ In bezit van een rijbewijs-B

VAN DE VOORDE
MONUMENTENADVIES